

LORETA VASO
U MBAJTA TE PARAJSA

ROMAN

BOTIMET TOENA

LORETA VASO

U MBAJTA TE PARAJSA

roman

BOTIMET TOENA

Tiranë, 2022

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Sonila Kapo

Redaktore: Besa Vila

Korrektore letrare: Majlinda Bami

Përkujdesja grafike: Edona Marku

Kopertina: Mirjana Madhi

ISBN 978-9928-376-17-6

© Autorja

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjeti apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. "M. Gjollësja", K. Postare 1420, Tiranë

Tel.: + 355 4 22 40 116

Email: botimet.toena@gmail.com

toena.porosionline@gmail.com

www.toena.al

U mbajta te parajsa

Ajo më tha: “Po ta jap zemrën time në dorë...”.

Me këto fjalë më besoi historinë e saj, për ta rrëfyer dhe për ta ndarë.

Më rrëqethi besimi i saj, po aq sa jeta e përshkuar nëpër shkallët e parajsës dhe portat e ferrit - si e prerë me thikë.

Një humnerë midis dy periudhave, me të njëjtën shtrirje kohore, që matur në vite përkonte çuditërisht njësoj...

Linda hyri brenda duke buzëqeshur dhe mua m’u duk se buzëqeshja e saj përfshiu gjithçka. Erdhi drejt meje duke më përqaftuar fort, sikur të shtynte tej gjithë ato vite që nuk ishim parë.

Po ku kishim qenë në gjithë këtë hapësirë kohe? Si ndodh që njerëzit shkëputen kaq shumë nga njëri-tjetri dhe më pas, rëndom, thonë: “Eh, si jemi bërë, humbëm fare!”.

A nuk e shkaktojnë vetë njerëzit mungesën e njëri-tjetrit, largësinë?

- Sa më kishte marrë malli! - tha ajo, me zërin e saj të plotë dhe të ngrohtë. - U bë kohë e gjatë që nuk jemi takuar.

- E vërtetë! - iu përgjigja unë. - Kemi humbur fare...

- Ti si je? Përderisa erdhe këtu, duhet të kesh dhimbje.

Nuk guxova ta pyesja më tej, sepse diçka e brendshme më ndalonte të nxitja bisedën, ndonëse doja ta pyesja më shumë. Por ndjesia se mund të ngacmoja plagët e saj, më bënte të tregohesha shumë e kujdesshme, gati sikur të prekja ose të shkelja një minë me sahat, që mund të shpërthente nga çasti në çast, ashtu më dukej...

A kishin zënë paksa kore, plagët e saj të shpirtit, që kohë më parë i përfytyroja si plagë të hapura që nuk do të mbylleshin ndonjëherë?

Nga dhoma e vizitave u dëgjua zëri i fortë i doktorit:

- Erdhi shoqja ime e klasës?

Ai doli jashtë dhe ata u përqaftuan me njëri-tjetrin, shkëmbyen pyetje e përgjigje për shokët e tjerë të kursit, që edhe pse ishin mjekë të specialiteteve të ndryshme ruanin marrëdhëniet dhe lidhjet e tyre shoqërore edhe pas shumë vitesh.

- Oh, oh, sa dhemb! - u dëgjua psherëtima e Lindës nga dhoma ku po trajtohej.

- Si të mos kesh dhembje ti?! - tha doktori duke u përpjekur ta përfshinte në bisedë, ndërkohë që e trajtonte.

Zërat e tyre shkëmbeheshin, herë-herë dëgjoheshin të qeshura dhe shaka që bënin me njëri-tjetrin, si të zbutnin disi dhimbjet e saj muskulore, që ishin ngërçosur e nuk dëgjonin.

Pasi mbaroi, dolëm të dyja jashtë duke shkëmbyer fjalë të përgjithshme, si për të vendosur lidhjet e kohës.

E vështroja teksa fliste dhe nuk arrija të kuptoja se ku qëndronte ajo forcë e brendshme tek ajo grua e imët, e vogël në trup, me veshje sportive e tipare të rregullta, me flokët gështenjë, të prerë shkurt që i shkonin shumë natyrës së saj.

Në pamje të parë, të linte përshtypjen se pak i interesonin detajet e jashtme, dukej si një grua e zakonshme që ndjek ritualin e së përditshmes.

Po më tregonte për pacientet e saj, që prisnin të bëheshin nëna, dhe në fytyrë i përvijohesh një dashuri që fliste. Ishte shumë e dhënë pas profesionit të saj dhe duke qenë një specialiste me përvojë të gjatë përcillte dashuri dhe besim te nënat e reja.

Kur e pyeta për vajzën, fytyra e saj rrëzëlleu.

- Shiko, e dashur, - tha, - ndonëse asaj nuk ia bëj shumë qejfin, më bën krenare ime bijë! Ajo është gjithë jeta ime, ne të dyja jemi mbajtur fort te njëra-tjetra...

Pasi tha këto fjalë, heshti për pak.

Unë, e përhumbar në bisedën me të, po ndiqja tymin e cigares së saj gati në të mbaruar, që bënte lojëra me tymin e cigares sime dhe sikur merrte pjesë në tymnajën e hamendësimeve të mia të shpërndara në kohë...

Muzgu kish rënë ngadalë duke hijezuar konturet e godinave përreth.

Ajo më tregoi se Jona ishte larguar para 5 vitesh dhe unë ndjeva keqardhje që ajo kishte mbetur vetëm. Më përfshiu jo thjesht keqardhja, por një keqardhje shumë e trishtë. Duke më lexuar mendimet, ajo vazhdoi të më tregonte se kishte mbetur vetëm, së fundmi, pasi kishte ndërruar jetë Sokoli:

- Para dy vitesh, - tha ajo duke e saktësuar më mirë kohën.

- Çfarë?! - më shpëtoi mua, pyetja si e çartur. - Ti u martove përsëri...?

- Po... nuk e dije ti? - më pyeti ngadalë.

Unë nuk fola, ndërsa muzgu u ul këmbëkryq mbi ne duke e theksuar më shumë heshtjen që ra. Më dukej e padrejtë vetmia e saj, madje biseda po vazhdonte e nxitur nga ndjesia ime e padurimtë që donte të sigurohej se ajo mbështetej diku.

Në mendjen time përmasat e dhimbjes që ajo kishte përjetuar kohë më parë, të cilën e emërtoja dhimbje e gjallë, zmadhoheshin aq sa i kapërcenin kufijtë e kohës. Dëgjoja zërin e saj të ulët, më tregonte se kishte pak kohë që jetonte vetëm, ndërsa përsërisja mekanikisht fjalët e saj.

- Si ndodhi përsëri? - më shpëtoi mua pyetja si përplasja e fortë e një dere që lë pas një kërcitje prej materialesh, një kërcitje e thatë dhe e ftohtë që të përshkon fund e krye.

- Po, ndodhi... është histori e gjatë, - më tha ajo me një trishtim të lehtë mbi fytyrën e mbushur...

Si mund të përmlidhet me shprehjen “është histori e gjatë” rrugëtimi i jetës së një familjeje, që nuk kishte lidhje me shqiptimin e natyrshëm dhe me tonin e saj të qetë? Ajo u largua, por mua më mbeti vështrimi i saj i thellë. Ku shihte ai, vallë? Ndonëse për çastin të dukej se ishte aty, me ty, në pjesën më të madhe të kohës endej, humbohej, tretej diku larg!

- Linda, të presim te kafja, - u dëgjua zëri i Mozës, teksa po mbyllte derën e dhomës së vizitave.

Ajo ndihej e lodhur pas asaj dite të ngarkuar me vizita dhe shpjegime të shumta.

Një kafe, mendoi, ishte ajo që i duhej në ato çaste.

Teksa po afrohej pranë lokalit ku e prisnin shoqet e saj, ndjeu vështrimet e tyre nga xhami i dritares, pranë së cilës ishin ulur.

Vështrimet e tyre dashamirëse sikur donin të zbutnin lodhjen që pasqyrohej qartazi në fytyrën e saj.

- Kur do t'i heqësh këto të zezat nga trupi, - iu drejtua Moza, sapo ajo zuri vend pranë tyre, pa pritur që të thuhej diçka tjetër. Ajo shqetësohej shumë për shoqen e saj që nuk mund të ndahej nga plagët e së kaluarës. Sa herë që mendonte për të, e ndiente brenda vetes se ishte e pamundur që kjo të ndodhte, madje habitej sesi ajo vazhdonte të qëndronte në këmbë, të punonte dhe me orare të zgjatura. Dukej sikur vetëm në punë humbiste, harronte...

- Linda, shiko, - iu drejtua Meri, kolegja tjetër, me ton më të vendosur, - unë e di që nuk do të ma vësh veshin, por ti gjithsesi mendoje...

- Të lutem, ju lutem, me të dyja e kam, - ndërhyri Linda, pa e lënë Merin të vazhdonte më tej, - le të mos flasim për këtë temë, sepse ndihem shumë keq jo vetëm tani, por edhe më pas. Ju e dini mendimin tim dhe nuk ka për të ndryshuar, - u tha ajo me zë të prerë, që nuk linte shteg për ta vazhduar më tej atë bisedë.

- Po, po, e dimë, - u hodh Moza menjëherë, - ne nuk presim që ti të biesh në dashuri, por të paktën nuk do të shqetësohemi se ti do të mbetesh vetëm, mos harro që Jona po pret lajmin për të vazhduar studimet jashtë, - vazhdoi ajo me një frymë, pa pikë e presje, që ta mbaronte atë që donte të thoshte, pa ia prerë fjalën në mes.

- Pra, ju shqetësoheni që unë do të mbetem vetëm dhe më këshilloni të bëj një hap që do të ndryshojë tërësisht jetën

time, kur shpirti im është i vrarë dhe nuk do të shërohet asnjëherë!

Sytë e saj u mbushën me lot. Ato nuk folën më dhe mes tyre pllakosi heshtja.

Jashtë shiu ia kishte shtruar mirë dhe dukej se nuk do të reshtte.

Si nuk ndaluan njëherë lotët e saj! Kishin kaluar tetë vite dhe ajo dhimbje po njësoj. Moza mendoi se edhe shiu që binte sikur i bënte shoqëri vajit të saj të heshtur. Sa do të donte ta shikonte të qeshur atë fytyrë të vogël e të mbushur, që buzëqeshte me trishtim. Mendimi kishte shkruar tiparin kryesor të saj: buzëqeshjen e trishtuar, që ishte bërë pjesë e natyrës së saj, sikur buzëqeshja të ishte një tipar dhe trishtimi kishte ardhur më pas.

Kur më pas?

Kishte ardhur pas dhimbjes që e kishte shpërbërë shpirtin e saj krejtësisht në qindra copëza, të shpërndara nëpër grykat, malet, brinjat dhe rrugët e Himarës. Me kalimin e viteve dhimbja e shpirtit ia kishte lënë vendin trishtimit, i cili ravijëzohej qartë në portretin e saj, aq sa ata që e kishin njohur më parë, kur rastiste ta takonin, fillimisht nuk e njihnin.

Koleget e saj, kur e shihnin që vinte në punë çdo mëngjes dhe bënte të njëjtat gjëra si ato, gëzoheshin sepse u dukej se pak nga pak po i rikthehej jetës. Prandaj kishte ardhur koha që ajo të krijonte një tjetër lidhje, edhe pse asgjë dhe askush nuk mund të ngjasonte me jetën e saj të mëparshme.

Zëri i Lindës e shkëputi nga mendimet që e kishin përfshirë tërësisht.

- Të lutem, Meri, mos ma hap më këtë bisedë! Më mirë të largohem se të diskutojmë të njëjtën gjë. Nuk mundem, kot e keni! - përfundoi ajo duke u ngritur.

Meri i hodhi krahun dhe të dyja u drejtuan nga dera e lokalit, ndërsa Moza duke marrë çadrat po qëndronte poshtë strehës në dalje të kafenesë së vogël.

Shiu vazhdonte të binte duke e shtuar trishtimin e tyre. As sot nuk kishin arritur të ndikonin qoftë edhe një grimë në mendimet e saj që ishin ngurosur.

Ah, sikur të kriseshin diku...

Atë mëngjes, ndërsa po nxitonte, Linda nuk e vuri re Sokolin që po hynte para saj në poliklinikë. Krejt e pavëmendshme, nuk e dëgjoi përshëndetjen e tij, as kur i kaloi pranë.

- Aha, më duket se nuk të ka dalë gjumi akoma, - i foli ai, fare pranë, me të folmen e tij karakteristike që e dallonte menjëherë se ishte elbasanas.

- Më fal, - ia ktheu ajo, - nga zhurma, - dhe tregoi me dorë nga njerëzit që hynin e dilnin korridoreve të poliklinikës. Disa prisnin para dyerve të dhomave të vizitave, duke shkëmbyer ndonjë fjalë se kush ishte i pari, tjetri pas tij zinte vendin ngjitur me të, të tjerë zbrisnin nëpër shkallë, duke u shmangur për të mos u përplasur me ata që ngjiteshin. Pasi e përshëndeti shpejt e shpejt, u drejtua nga dhoma e saj e vizitave.

- Ufff, më në fund, - iu drejtua infermieres që i doli përpara duke i buzëqeshur. - Arrita në kohë, - vazhdoi ajo, e

lehtësuar që hyri në follenë e saj. Vetëm aty ndihej më mirë se në çdo vend tjetër.

I ndodhte shpesh të mos e kuptonte si ikte koha, harronte çdo gjë që mund të ndodhte jashtë asaj dhome, vizitonte nënat që sapo kishin lindur, apo ato që ishin shtatzënë duke dëgjuar me vëmendje çdo shqetësim apo ankesë.

- Në kohë je, - i tha me zë të butë infermierja e saj.

Ajo ishte një grua rreth të gjashtëdhjetave, me të cilën Linda kishte vite që punonte.

Prania e Majës i jepte një qetësi aq të madhe, sa kur nuk e gjente në dhomë, ajo i dukej bosh, e zbrazët. Maja e njihje më mirë se kushdo, ia lexonte mendimet në heshtje. Kur ndodhte që nuk flisnin, rreth tyre binte një heshtje e bukur, aq mirë ndiheshin pranë njëra-tjetrës. Ndodhte që e linte për pak punën dhe ishte Maja, ajo që e kuptonte menjëherë. Me kujdesin e saj të përkorë e shtynte vizitën e radhës, dilte jashtë dhe e tërhiqte derën pas vetes duke qëndruar vetë aty. Nuk mërzhitej, por bisedonte me gruan shtatzënë që kishte vizitën e radhës. Më pas, kur mendonte se ishte koha të hynte brenda, i bënte një çaj ose kafe, sipas asaj që ajo i kërkonte dhe ia vinte përpara. Linda, pasi qetësohej, e vështronte duke e shoqëruar me sy në lëvizjet që bënte. Kishte aq mirënjohje në atë vështrim, sa ajo e merrte me vete si hajmali.

Këto ishin të vetmet çaste, kur ajo shkëputej nga puna, sepse pjesën tjetër të kohës ishte kthyer gati në një robot që nuk ndalon asnjëherë. Nevoja për t'u ndier e zënë në punë ishte kthyer ditë pas dite në një domosdoshmëri. Ishte e vetmja mënyrë, e vetmja zgjidhje që i kishte mbetur për të mos iu kthyer mendimeve të saj vrastare.

Nga ky ritual e shkëpuste vetëm zilja e telefonit:

- Mam, mbaruat? Kur do të kthehesh? - dëgjohej zëri i së bijës.

- Mbaruam, zemër, ja për pak jam në shtëpi, - ia kthente ajo me zërin e saj të butë. Në shtëpi e priste e vetmja dritë e jetës së saj. Dikur... Sa kohë kishte kaluar, vallë? Ajo e kishte humbur sensin e kthjellët të kohës, sepse koha ndahej prerazi në dy pjesë: para dhimbjes dhe pas saj. Koha e mëpasshme, ishte kur ajo kishte dalë nga humnera teksa dëgjonte thirrjet e së bijës: “Mami, mami, të lutem mos ik, mos më braktis dhe ti!”.

Dhe u kthye, po, po, ishte kthyer vërtet, ashtu si e mbijetuar, si një fantazmë që sillet e vërtitet nëpër rrugët e së kaluarës, duke kërkuar të gjejë gjurmët e jetës së mëparshme që i ishte thërrmuar plotësisht, krejt papritur!

Kur mbyllën derën e dhomës së vizitave dhe po drejtoheshin nga shkallët për t’u larguar, dëgjuan zërin e Sokolit:

- Keni kohë t’ju jap një kafe? Edhe lokalin e kemi pranë, nuk vonohemi.

- Sapo i thashë vajzës që po kthehem, - iu përgjigj ajo, - po më pret. Më vjen keq, e lëmë për një ditë tjetër, - vazhdoi Linda me zërin e saj të butë, në të cilin dalloheshin notat e keqardhjes që asnjëherë nuk e gjente kohën të pinte diçka me të. Mënyra si e thoshte nuk linte asnjë shpresë se mund të ndodhte ndryshe. Të gjithë e dinin se kur e priste e bija, asgjë nuk ia ndryshonte mendjen.

- Duket që dr. Sokoli është shumë i dhënë pas jush, doktoresha, - dëgjoi zërin e Majës. - Më pyet edhe mua herë pas here për ty. Ka diçka ai, që nuk e shfaq, përpiket ta fshehtë, por i lexohet në sy. Nuk thonë kot që sytë janë pasqyrë e shpirtit, apo jo? - përfundoi ajo mendimin pasi ishte orvatur të arsyetonte paksa më gjatë duke u përpjekur të kërkonte dhe miratimin e saj.

- Po, ashtu është, e dashur, dallohet, por tani nuk mendoj dot për shqetësimin e tij se duhet të nxitoj. Ti e di, ime bijë nuk ulet në tryezë po nuk arrita unë në shtëpi. Mbetet pa ngrënë dhe nuk e dua kurrsesi këtë gjë, është akoma delikate...

Pasi përshkuan një pjesë rruge bashkë, ato u ndanë, njëra mori drejtimin e rrugës së unazës, në krahun e Urës së Tabakëve, ndërsa tjetra atë të Shkollës së Baletit.

E bija i doli përpara dhe e përqafoi. I mori çantën nga dora duke e vështruar me vëmendje. E vogla e saj, që po piquej para kohe, e priste me padurim të kthehej nga puna dhe kur e shihte që hynte në shtëpi, merrte frymë e lehtësuar.

U përpoq të dukej sa më e shpenguar, të fshihte gjurmët e lodhjes e të pagjumësisë dhe të buzëqeshje. Sa herë që ndodhej pranë saj, në fytyrë i ravijëzohej buzëqeshja, e vetmja që i kishte mbetur, por që lindte nga qenësia dhe nga dashuria e saj, nga përpjekja që bënte vogëlushja për t'u kujdesur për të ëmën.

- Sa të ndërrohem dhe erdha, - i tha vajzës, - ulu ti dhe fillo, të lutem.

Linda u drejtua nga dhoma e saj nxitimthi, si bënte sa herë që Jona kthehej nga shkolla më parë sesa ajo. Teksa po hiqte veshjet e zeza e po vishte diçka të thjeshtë, kishte ndjesinë se e kishte me vete merakun e së bijës, ngjitur mbi fustanin e saj të zi.

E zeza ishte ngjyra e saj e përditshme, por Jona e kishte shumë të vështirë ta shihte ashtu të ëmën.

Vajza ndihej më mirë kur ajo vishte diçka tjetër, e cila nuk kishte asnjë shenjë të zezë, atëherë çelej e gjitha, si çelin lulet në një lëndinë duke u lënë vend edhe gjetheve, që ashtu të blerta e të brishta ngjiteshin nëpër degëza. Nuk ngopej së qëndruari pranë saj, e përqafonte, i tregonte për lloj-lloj ndodhish të ditës në shkollë, për shoqet, me të cilat ishte miqësuar brenda një kohe të shkurtër, për notat e mira që kishte marrë, për provimet që kishte pasur.

Linda e kuptonte atë që përjetonte e bija, mungesën e figurës së nënës që kishte pasur më parë, të lumtur dhe të veshur me fustane të bukura.

- Kisha marrë 10 në testin e matematikës, - i tha ajo me zë të lartë, ku dalloheshin notat e krenarisë.

Pasi mbaruan së ngrëni, Linda e këshilloi të bijën të pushonte para se të fillonte përgatitjet e mësimëve për ditën tjetër:

- Ke nevojë të çlodhesh, zemër, duhet të marrësh një sy gjumë para se të fillosh mësimet për nesër.

Ajo ishte e shqetësuar për shëndetin e së bijës. E ndiente natën, herë pas here, se si përpëlitej e klithte nëpër gjumë. E merrte pranë ngadalë dhe duke e përkëdhelur e ndihmonte t'i kthehej gjumit, por më pas ajo vetë nuk vinte gjumë në sy pa ndihmën e qetësuesve.

Megjithëse kishte kaluar shumë kohë nga përjetimi i atyre ngjarjeve të rënda, Jona vazhdonte të vuante si dhe ajo, megjithatë nuk shqetësohej për veten; meraku i saj i vetëm ishte Jona, shëndeti dhe mbarëvajtja e saj në shkollë.

Jeta e tyre ishte ndërthurur në mënyrë të përcaktuar me dhimbjen.

Dhimbja e kishte flakur tejazi Lindën, e kishte shpërbërë tërësisht, aq sa, në kohën e mëpasshme, për gati 8 muaj ajo kishte humbur në askund, ku nuk hyn as dielli, as drita, as tingujt, asgjë, atje ku mbretëronte vetëm errësira dhe heshtja. Dikur, ajo nuk e mban mend kur, por ia kishin thënë më pas, pra dikur ishte rikthyer, krejt e pafuqishme, këmbët nuk e mbanin, trupi i dridhej, frymëmarrja i përpëlitej. Ishte kthyer në jetë nga zëri i së bijës.

Dhe ajo ishte kthyer nga errësira. Ishte zgjuar për vogëlushen e saj!

Më pas u përpoq shumë të rimerrte fuqitë e mbetura, si ai lumi që e gjen rrjedhën e vet nëpër shtigje e brigje. Edhe Linda duhet të ringrihej, sepse e kërkonte vogëlushja e saj që ishte vetëm 11 vjeçe. Ato kishin dalë nga errësira për t'i dhënë dritë njëra-tjetrës.

Ishte akoma herët kur i doli gjumi. I dhembte gjithë trupi dhe ndihej e lodhur, thua se nuk kishte fjetur. E kishte humbur prej kohësh shpresën se mund të zgjohej ndonjëherë e çlodhur. Hodhi diçka krahëve dhe doli ngadalë nga dhoma.

Po zbardhte, por mëngjesi dukej si i vrarë, qielli i mbyllur nuk të linte asnjë shenjë se mund të çahet diku. Ishte vjeshtë

dhe moti kishte ndryshuar, kishin mbërritur vranësirat dhe shirat e para, që kur fillonin në Tiranë shtroheshin mbarazi.

Hyri në kuzhinë të përgatiste kafënë e saj duke u përpjekur të mos bënte zhurmë. Ishte akoma herët për të zgjuar Jonën, megjithëse ajo zgjohej vetë dhe sapo hapte sytë vraponte rrëmbimthi në kuzhinë ku ishte e ëma. E përqafonte fort dhe mëngjesi merrte ngjyrat e zërit të saj të gëzuar. Në ato çaste, Linda mendonte me vete se zgjohej arsyeja e mbijetesës së saj. Pasi bëheshin gati dhe shkëmbenin porosinë me njëra-tjetrën, të cilat më pas hidheshin nëpër pusullat e verdha që ngjiteshin mbi derën e frigoriferit, dilnin të dyja nga shtëpia.

- Pse po vonohesh sot? - dëgjoi ajo zërin e së bijës, fare pranë vetes, që kishte hyrë në dhomën e saj, teksa ajo e kishte gjetur fustanin që do të vishte. Edhe pse të gjitha veshjet i kishte në ngjyrë të zezë, ajo kujdesej që të ishin të rregullta dhe të përshtatshme gjatë përditshmërisë së saj.

- Të thashë që po vij, përse u ngjite lart? - i tha vajzës, që kishte hyrë në dhomë.

Ajo nuk foli, u kthye menjëherë dhe rendi drejt tualetit në korridor.

E shtyu derën dhe nga jashtë Linda dëgjoi të bijën teksa villte. E ndoqi pas, duke iu afruar pranë. Pastaj e mbajti nga supet, ia ngriti kokën lart, të cilën e bija e pafuqishme nga të vjellat e mëngjesit, e kishte lëshuar poshtë. Kur mbaroi, e mori nga krahu dhe të dyja u futën në kuzhinë dhe pasi i dha një gotë ujë u ul pranë saj.

- Akoma nuk u mësove me veshjen time, zemra e mamit?

- Nuk e di si më ndodh... por kështu më vjen, sa të shoh ty të veshur në të zeza... Ti e di, vetëm atëherë më vjen

për të... - pasi u mbush me frymë vazhdoi, - ato, veshjet e bukura, me ngjyra të ndryshme, do t'i veshësh ndonjëherë?

- Jona, të lutem, ti je e rritur tani (me vete mendoi se e bija ishte akoma e vogël, por të dyja donin të mendonin se ishte më e rritur tashmë), mami do t'i mbajë dhe një periudhë dhe pastaj do t'i heqë.

- Po, pse duhet t'i veshësh çdo ditë veshjet në ngjyrë të zezë? Kush të detyron? Ç'është ky zakon? Mua më bën të ndihem shumë keq. Unë dua që të vishesh bukur, të qeshësh, të gëzohesh!

Lindës iu mbushën sytë me lot, edhe pse u përpoq të mos e jepte veten, por nuk e kontrollonte dot, i ndodhte shpesh që të prekej nga diçka dhe lotët t'i rridhnin menjëherë si të ishin gati për të shpërthyer. Si nuk ndaluan njëherë, edhe pse kishin rrjedhur e rrjedhur aq sa duhet të shtereshin!

- Po, zemra ime, si të thashë duhet t'i mbaj akoma. Por edhe ti duhet ta kapërcesh këtë gjë, sepse ne i kemi dhënë fjalën njëra-tjetrës që do të bëhemi të forta dhe do ta kapërcejmë bashkë çdo gjë. Ne erdhëm në Tiranë dhe kemi filluar nga e para, mami do të punojë fort që ty mos të të mungojë asgjë dhe ti do të mësosh shumë...

- Sa për dy veta! - nuk e la ajo të vazhdonte më tej. - Po, po, do të mësoj shumë!

- Ikim tani se u bë vonë edhe për mua, edhe për ty, - e mbylli bisedën e bija dhe u ngrit rrëmbimthi duke hedhur cantën në sup. Ato dolën nga shtëpia dhe pasi u përqaftuan morën drejtime të ndryshme. Linda e ndoqi me vështrimin e saj të shqetësuar, teksa largohej me të ecurën e saj të shpenguar. Gërshetat, që ia thurte vetë, para se të nisej në

shkollë, i tundeshin si të ishin flutura krahëshkruara, në krahët e të cilave spikatnin ngjyra e verdhë me nuancat e bojëmjalit. Ashtu e hajthme dhe e parritur mirë, e bija i kujtonte pjesën tjetër të shpirtit të saj të plagosur. Plagët kishin filluar të zinin atë koren e hollë, por nëse i ngacmoje sadopak, fillonin e gjakoseshin sërish, duke u shoqëruar me dhimbje të tilla që asgjë nuk i qetësonte. Vetëm qenësia e së bijës ishte mundësia e vazhdimësisë së jetës për të...

- Eh, moj Linda, - iu kthye zëri i saj i brendshëm, - mblidhe veten se të pret ditëpuna...

Ditët ndiqnin njëra-tjetrën, të dyja, nënë e bijë merrnin drejtimet e tyre për t'u takuar sërish në drekë ose pasdreke në shtëpi. Pjesa më e bukur e ditës ishte pikërisht koha kur ktheheshin te njëra-tjetra. Kushdo që kthehej e para, fillonte përgatitjen e tryezës që drekën ta hanin bashkë duke ndarë ngjarjet e ditës. Ajo që fliste më shumë ishte Jona, tregonte si e kishte kaluar në shkollë dhe Linda e ndiqte me vëmendje. Ajo donte të dinte çdo gjë që lidhej me jetën e saj në shkollë, sepse e bija nuk kishte ndërruar vetëm shkollë, por edhe qytetin, kështu që për të çdo gjë që po prekte atë vjeshtë ishte e re.

Ditët e para Jona e kishte pasur shumë të vështirë, por nuk ia shprehte së ëmës. Kur nisej për në shkollë, megjithëse e kishte shoqëruar e ëma, i dukej sikur i mungonte diçka. I mungonte prania e zërit tjetër, e dorës së vogël që kapej te dora e saj. Edhe aroma e jodit të detit dhe zhurma e bukur e valëve të detit i mungonte vogëlshes...

Jeta e tyre kishte marrë një kthesë të paparashikuar më parë, vetë Lindës i duhej të përballej me të gjitha situatat dhe problemet, që më parë nuk e dinte nëse ekzistonin.

- Paske ardhur? - u dëgjua zëri i Jonës. - Sa qejf kam kur të gjej në shtëpi! - thirri ajo e gëzuar kur e pa që Linda ishte kthyer më parë se ajo.

- Po, zemra ime, - ia ktheu Linda, - jam kthyer se mbaruam më shpejt sot. Nuk kishim shumë vizita.

Ajo e përqafoi dhe u mbush thellë me frymë, sikur t'i kish munguar aroma e saj jo për atë pjesë të ditës, por për një kohë më të gjatë.

- E di që ti, mami, je heroinë! - tha Jona sapo u ul në tryezë. - Po, po, mami im është heroinë! - vazhdoi ajo duke e përforcuar mendimin, si të ishte para shumë njerëzve. - Ashtu u thashë edhe shoqeve të klasës sot. Edhe pse mami im është vetëm, është e ndershme, - vazhdoi vajza me zë të lartë duke e shqiptuar fjalën: “e ndershme” si ta germëzonte, germë më germë.

- Faleminderit, po pse qenkam heroinë? - e pyeti Linda duke qeshur me fjalët e së bijës, por edhe kureshtare nga deklarata e saj e theksuar. Ajo e dinte që ajo nuk fliste ndonjëherë kot, dukej sikur nuk i vinte re gjerat, por ishte e vëmendshme dhe e matur.

- Po, ja... - nisi t'i tregonte vogëlushja duke e zvarritur paksa zërin, - ti e di që unë sot kisha dhe orën e fizikulturës, apo jo?

- Po, - iu përgjigj Linda gjithë sy e veshë se ku do të dilte e bija. - Ndodhi ndonjë gjë jo e zakonit, gjatë orës së fizkulturës? Ty të pëlqen ajo orë mësimi.

- Po, po, më pëlqen, - vazhdoi ajo me ton të sigurt që nuk të linte asnjë dyshim se mund të ndodhte ndryshe. - Kur është kohë e vrenjtur ose me shi, ne e bëjmë mësimin në palestër, - vazhdoi ta tirrte bisedën e bija duke e harruar fare pjetën që kishte përpara.

- Ti akoma nuk ke filluar, - i tha Linda duke pritur që ajo të mbaronte rrëfimin e saj dhe t'i kthehej pjetës që kishte përpara. Ajo vazhdonte të ishte e merakosur për shëndetin e saj, aq më shumë që në mëngjes kishte vjellë përsëri.

- Po, ja... sot, orën e fundit kishim fizkulturë dhe... kur u afruam pranë dhomës ku ndërrojmë rrobat, dëgjuam ca si rënkime. Menduam se ndonjë nga ata të klasës po na bënte ndonjë lojë që të na kapte në befasi. Vdesin fare djemtë e klasës sonë, e di sa qejf kanë të na trembin? Dhe e di pse e bëjnë? Që ne gocat të hidhemi përpjetë duke thirrur: "Uaaa!". Kështu që, ne e hapëm derën, vrik, menjëherë që të mos i linim të kënaqeshin duke na trembur. Por... nuk ishin ata... - tha ajo duke e ulur zërin. - E di cilët pamë aty, o ma? Të shkon mendja se kë? Si mendon ti? - në vend që të rrëfente atë që kishin parë, e bija i drejtonte pyetje të njëpasnjëshme, të cilat shprehnin tronditjen e mëparshme. Më pas iu kthye përsëri ngjarjes duke marrë një pamje të zymtë në fytyrë. - Pamë mësuesin e fizkulturës me mësuesen tonë të historisë, që po...

- Çfarë patë? - përsëriti Linda fjalët e saj, e shqetësuar nga ajo që dëgjoji.

- Që ata të dy... mësuesit po bënin dashuri, o ma... - ajo e mbylli rrëfimin e saj të gjatë duke u çliruar nga “ajo gjëja” që u kishte bërë aq shumë përshtypje dhe që me zor kishte pritur derisa t’ia tregonte së ëmës.

- E mbyllëm derën menjëherë dhe u larguam vrapthi, sikur po na ndiqte njeri. Edhe mësuesja vishet me të zeza si ty, sepse i ka vdekur burri, por mësuesi i fizkulturës e ka gruan e tij, këtë ma thanë gocat e klasës, e dinin të gjithë...

Linda mbeti e habitur dhe nuk i ktheu menjëherë përgjigje. Pastaj e pyeti:

- U futët në mësim më pas?

- Po, po, se kjo ndodhi para se të fillonte mësimi dhe ne u larguam me vrap që të mos na shihnin. - Vajza pushoi për pak dhe iu kthye pjatës me supë që ishte ftohur. Pasi hëngri disa lugë e ndërpreu të ngrënit dhe po vështronte të ëmën: - E di si u thashë unë shoqeve të mia, kur mbaruam mësimin? Që mami im është heroinë! Po, heroinë, se edhe ajo vishet me të zeza, por është e ndershme!

Ajo e shqiptoi fjalën “e ndershme” duke e theksuar dhe duke e shqiptuar ngadalë si të donte t’i përkëdhelte tingujt para se t’i shqiptonte. Sa herë që donte të vinte në dukje diçka që lidhej me të ëmën, ajo përqendrohej te cilësia a tipari që kërkonte të theksonte, sikur të ishte një stoli a një bizhu që ajo vetë do t’ia vendoste rreth qafës duke e këqyrur me kujdesin më të madh, si i rrinte, si do të dukej e ëma e paskëtaj a do të bëhej më e bukur, a do t’i shkëlqenin sytë si atëherë?! Si një ëndërr që e ke parë kohë më parë dhe nuk të del nga mendja...

Linda nuk po fliste, kishte mbetur pa fjalë nga reagimi i së bijës. Në vend që të fliste, e afroi pranë vetes dhe e përqafoi fort duke frymuar mes flokëve të saj të butë.

Të dyja, nënë e bijë, ishin të ngarkuara ato ditë dhe i ndanin punët me njëra-tjetrën. Kështu, nëse njëra do të merrej me dokumentet zyrtare, që duheshin bërë gati për t'u dërguar në institucionet përkatëse, tjetra kishte për të bërë blerjet e fundit të gjërave të nevojshme që i duheshin Jonës.

Përtej egoizmit të saj, Linda e kishte ndarë mendjen, Jona do të fillonte studimet në një kolegji në Amerikë, në Nju-Jork. Ato e kishin marrë bashkë atë vendim, pasi kishin diskutuar herë pas here. Ajo e dinte që kjo gjë mund të shtyhej për më vonë, por nxitja që ajo shfaqte, kishte të bënte me ndjeshmërinë e saj të theksuar që e bija duhet të studioje “sa për dy”.

Jona nuk kishte hezitur asnjëherë ta brendësonte atë përgjegjësi qysh herët. Ishte edhe dëshira e saj e madhe që çdo hap në rrugën e dijes do të bëhej sipas kësaj njësie matëse: “sa për dy”.

Ditët e ngarkuara ndoqën njëra-tjetrën si pa u kuptuar, derisa mbërriti çasti i ndarjes. Linda nuk e dha veten deri në momentin kur do të ndahej nga e bija. U përpoq të hiqej e qetë, buzagaz, ndonëse e kapte vështrimin e kujdesshëm të saj dhe një tis trishtimi endej nëpër fytyrën e saj vezake atë mëngjes.

Qëndruan për pak çaste të përqafuara, duke i kujtuar porosinë njëra-tjetrës, si bënë kur i vendosnin në copëzat e letrave të verdha që ngjiteshin në derën e frigoriferit.

Jona përqafoi me dashuri tezen e saj duke e porositur të mos e linte asnjë ditë vetëm Lindën.

- Kush është mami këtu, se nuk po e marr vesh fare? - e ngacmoi tezza për të shtendosur sadopak gjendjen e tyre shpirtërore.

Të dyja motrat qëndruan derisa avioni i linjës së saj u ngrit dhe ato e ndoqën me sy tek u zhduk në lartësi. Katja ndjeu peshën e trupit të Lindës në krahun e saj dhe e mbajti fort. Ajo e dinte mirë se sa do t'i mungonte Jona së motrës.

- Ah, motër, motër! - tha ajo me zë të ngashëryer duke i sforcuar qepallat për t'i mbajtur të hapura fort, ndryshe lotët që ishin mbledhur do ta tradhtonin dhe ajo nuk donte të qante në prani të saj.

- Sikur më doli zemra vendit, - tha Linda me zë të dobët.
- Sikur m'u shkëput një pjesë e imja, ndihem si të mos kem peshë, sikur mund të më rrëmbejë era e të më përplasë me lehtësi diku...

Ajo tani e kuptoi se ishte larguar me miratimin dhe nxitjen e saj drita e jetës, arsyeja e ekzistencës dhe e mbijetesës së saj. Sikur të ndodhte që të nesërmen, kur të zbardhte dita, të mos zgjohej, nuk do të ishte ndonjë kiamet i madh.

Por do ta bënte, do të zgjohej dhe nesër, dhe ditët e tjera, sepse i kishte dhënë fjalën së bijës që tek ajo, do të gjente edhe mamin, edhe babin.

Ndërkohë që e bija, ende shumë e re, po e mbante fjalën që të mësonte "sa për dy", duke nisur rrugëtimin e saj të dijes, Lindës i duhej të përballonte mungesën e saj dhe e vetme të vazhdonte punën për të mbështetur të bijën.

Kur u kthyen në shtëpi, ajo iu duk e zbrazët fare, e ftohtë, gati e akullt. Ngjyra gri që kishte mbuluar gjithçka jashtë, dukej se kishte depërtuar edhe brenda, duke mbuluar në fillim dyshtemenë, më pas ishte ngjitur nëpër mure e dyer duke i mbuluar me të hirtën e saj.

Linda u ul në kolltukun pranë derës krejt e pafuqishme, si të kishte humbur një pjesë të konsiderueshme të peshës së trupit. Ishte zbehur dhe me zor mbahej në këmbë. E motra i solli një gotë me ujë që të vinte pak në vete.

- Nga lodhja e këtyre ditëve, - i tha Katjas, si për t'iu përgjigjur shqetësimit të saj të ngrehur. - Mos u merakos, do të më kalojë.

Katja e ndihmoi të shtrihej dhe e mbuloi duke mos iu ndarë, si bënte gjithmonë, nuk po i pëlqente zbehtësia e fytyrës së saj dhe mendoi se po të merrte një sy gjumë do ta mblidhte veten. “Është e fortë ime motër, çfarë nuk ka provuar!”

Por të nesërmen, Linda ndihej më keq se natën e kaluar, i ishin shtuar të dridhurat dhe kishte temperaturë. Mendoi se do ta kalonte në pak ditë, si ndodh me virozat e stinës. Megjithëse ishte mjeke, ajo nuk i kushtoi ndonjë vëmendje të veçantë dobësisë së saj, madje po e anashkalonte. Kur pa se e kishte të pamundur t'i kthehej punës si më parë, sepse gjendja e saj shëndetësore nuk e lejonte, u detyrua të bënte një kontroll. Asgjë shqetësuese nuk tregonin parametrat e analizave, por ajo vazhdonte të kishte temperaturë të lartë dhe këputje të trupit. Për gati dy muaj e mbajtën në spital që të rimerrte veten.

E vetmja gjë që e zgjonte nga apatia ishin letrat e Jonës. Ato i shkruanin njëra-tjetrës duke i qëndruar besnike të

shkruarit, sepse në atë formë mund të lexonin shpirtin e secilës në largësi. Ajo dilte nga përgjumja, vetëm kur mbërrinte letra e radhës. E bija i tregonte si po përshtatej me mënyrën e re të jetesës. Megjithëse bisedonin edhe në telefon, Jona po e ndiente se diçka nuk shkonte mirë me të ëmën dhe e dinte arsyen...

- Mund të flasim në *skype* sot, mam? Më ka marrë malli shumë! - i tha ajo një ditë.

Në pamundësi t'i shmangej, si kishte bërë në raste të tjera, Linda pranoi.

Kur pa pamjen e saj, zbehtësinë e fytyrës, dobësinë që menjëherë binte në sy, sytë që e kishin humbur shkëlqimin, ajo u trondit. Frika se mos përsëritej e kaluara e kapërtheu shpirtin e vajzës që nuk mundi të përmbahej.

- Ti je sëmure dhe nuk më ke treguar gjatë gjithë kohës. Unë e di shkakun, largimi im të ka tronditur, por ne e morëm bashkë vendimin. Unë po bëj atë që ti pret nga unë, mam. Ti, që je aq e fortë, po dorëzohesh? Unë nuk njoh grua më të fortë se ty!

Fjalët e së bijës ishin si një dush i ftohtë pas një periudhe zhuritëse, asaj iu mblodh një lëmsh në grykë që nuk e linte të fliste. Vështrimi i saj kërkonte ndjesë për dobësinë që kishte treguar gjatë mungesës së vajzës, por edhe dëshirë për t'u zgjuar sërish.

Dhe ashtu ndodhi, pak nga pak, ditë pas dite, me ndihmën e motrave të saj, që nuk i ndaheshin asnjëherë, ajo u ngrit si ajo pema që kishte filluar të thahej e mpakej nga mungesa e dritës. Drita arriti të dërgojë rrezet e saj nga larg, të cilat në fillim prekën shpirtin e dobësuar nga plagët e mëparshme e më pas depërtuan nëpër gjymtyrë e trup duke i dhënë fuqi dhe jetë.

Ajo ishte ringritur pasi kishte përfunduar në fund të humnerës dhe do të dorëzohej tani që e bija po përpiquej në rrugën e dijes, jo vetëm për veten, por edhe për atë, të parriturin e mamit...

Dhe ia doli duke iu rikthyer jetës, profesionit të saj fisnik, letrave dhe bisedave me të bijën për të tashmen dhe të ardhmen e tyre, sepse ato kishin njëra-tjetrën, edhe kur ishin pranë, edhe në largësi.

Sa gëzohej Linda, kur e bija i tregonte për arritjet e saj! Ajo nuk do ta zhgënjente asnjëherë, këtë po e tregonte në shkollën ku po studionte, edhe pse i mungonte e ëma, ajo nuk e jepte veten. Ndërsa Jonës i mjaftonte që mami të ndihej krenare për të dhe të gëzohej se e bija po justifikonte besimin e saj.

Shqetësimin e saj për Lindën ia tha edhe teze Vjollcës, pa të cilën do ta kishte akoma më të vështirë qëndrimin në Amerikë.

Tezet e saj të mira që hapnin krahët ta përqaфонin kudo që shkonte.

Ishte dhe me fat, mendonte Jona, se ishte e rrethuar nga ato dhe nga djemtë e tyre, kudo që shkonte, kështu që merrte më shumë përkëdheli. “Një gocë keni!”, u thoshte atyre me dashuri.

Shtëpitë e tyre kishin qenë gjithmonë të hapura për të dhe ajo rritej e rrethuar nga dashuria e tyre. Madje teza e Amerikës, siç e dallonte ajo, ishte jo vetëm motra më e madhe, por më shumë se aq, sepse i dukej sikur e ëma e kishte më shumë si nënë sesa si motër. Ndoshta se kishin diferencë moshe, ose se ajo të bënte për vete me dhembshurinë dhe mirëkuptimin e saj.

Linda iu rikthye punës së saj dhe pa kaluar shumë kohë e kapi ritmin e përditshmërisë, sepse ngarkesa në punë nuk i linte më kohë për të humbur.

Të gjithë u gëzuan kur e panë që u kthye dhe ishte më mirë, sepse me dashamirësinë, maturinë dhe thjeshtësinë e saj, ajo gëzonte respektin e të tjerëve.

- Më në fund u ktheve, se na bëre merak, - i tha Moza ditën që u takuan në të hyrë të poliklinikës. Ajo e përqafoi me dashuri dhe e lanë që të flisnin më gjatë pasi të mbaronin vizitat.

- Si është e mira jote? - e pyeti ajo buzagaz.

- Shumë mirë dhe shpresoj të jetë kështu derisa të mbarojë.

- Është e ende e vogël, apo jo, që të përballojë studimet në një shkollë të huaj, në gjuhën angleze dhe aq më shumë, pa të pasur ty, pranë. Këta tanët na kenë neve pranë, të gjitha gati dhe me zor ulen për të bërë mësimet. Mendjen dhe sytë në celular, nuk i shqisin nga duart asnjë moment.

Ato ishin takuar pas punës dhe po e bënin rrugën e kthimit bashkë.

- Ti e di, që për Jonën asgjë nuk ka qenë e lehtë. Shpresoj ta kuptosh se një nga arsyet e këtij vendimi ishte që ajo të ndryshonte ambient, të largohej për të harruar disi ato që ka përjetuar në moshë të vogël. Nuk është e lehtë as për atë, as për mua, - shtoi Linda me tonin e saj të qetë.

- Të kuptoj shumë mirë, e dashur, - tha menjëherë Moza duke e kapur nga krahu. Pastaj për të shprehur admirimin e saj të sinqertë, tha: - Ju të dyja plotësoni njëra-tjetrën dhe kjo e juaja është një lidhje shumë e bukur. - Pastaj shtoi me zë të ngrohtë: - Më ke munguar shumë gjithë këtë kohë, e di?

- E di, e di, - i tha Linda me një buzëqeshje të lehtë, që i hapej në fytyrë, e bindur se mikja e saj shprehte atë që ndiente dhe nuk shtirej. E çmonte pikërisht për çiltërsinë dhe mirësinë e saj.

- I ke munguar dhe dikujt tjetër... - e ngacmoi Moza kur arritën në fund të rrugës ku do të ndaheshin. - Sokoli na pyeste shpesh për ty, si ishe, a po e merrje veten; ishte gati të vinte në spital për të të parë.

Linda i buzëqeshi shoqes, por nuk tregoi interes për atë që dëgjoi. E dinte që shoqja e saj merakosej për të, sepse ishte vetëm, por ajo nuk donte ta mbushte boshllëkun e detyruar nga rrethanat ose nga të tjerët. Nuk ishte në natyrën e saj ajo gjë, nuk mund të bënte një ndryshim aq të rëndësishëm në jetën e saj, sepse ishte vetëm. Nuk do të ndihej mirë me veten, kjo ishte kryesorja për Lindën, sepse kurrë nuk bënte gjë e ndikuar nga ajo që mendonin ose thoshin të tjerët. Iu kujtua e motra, Vjollca, që gjithmonë i tërhiqte vëmendjen për këtë dhe ndërkohë qeshi me vete. Tashmë kishte kohë që ishte mësuar me këtë mënyrë jetese dhe nuk donte të bënte ndryshime, e aq më tepër kishte vajzën, që ishte gjithçka për të dhe ia mbushte shpirtin dhe jetën.

Ato u përqaftuan dhe e lanë të takoheshin të nesërmen më herët për të pirë kafënë e mëngjesit bashkë.

- Do të kemi shoqëri, nesër, në mëngjes, jam e sigurt, - i tha ajo me zë të lartë tek po largohej në drejtim tjetër.

Linda e përshëndeti me dorë dhe vazhdoi rrugën.

Ishte pasdite dhe bënte ngrohtë. Shiu kishte pushuar, ndërsa gjethet kishin vërshuar nëpër rrugë, sikur të kishin pritur me padurim që ai të ndalonte dhe ato të mbushnin vendin me hijeshinë dhe ngjyrat e tyre.

Lindës i pëlqente të dëgjonte zhurmën kërcitëse të tyre, teksa i shkelte. I dukej sikur ato bisedonin me gjuhën e tyre mërmëritëse. Si rrjedh koha duke ndërruar ngjyrat, thoshte me vete, në pranverë të çlodhen sytë tek i sheh që mbushin degët e pemëve, tani kërcasin, herë si të trembura, herë si lozonjare. Po kalonte dhe ky vit, mendoi ajo dhe ndjeu trishtimin t'i qasej e t'ia hidhte tisin e tij të brishtë mbi shpirtin e saj.

Të nesërmen, sapo u hyri në shtëpi, mbërriti dhe Katja. Ato nuk ishin takuar një ditë më parë, por u dukej sikur nuk ishin parë prej ditësh. E motra ishte e shqetësuar, sepse Linda ende nuk e kishte marrë veten mirë dhe duke iu kthyer punës e harronte veten, aq më shumë, që Jona ishte larguar dhe ajo kishte një arsye më shumë për të qëndruar më gjatë në poliklinikë.

Ato të dyja nuk ishin ndarë kurrë nga njëra-tjetra dhe kur Linda me Jonën u kthyen në Tiranë, ishte Katja ajo që u gëzua më shumë.

Katja, që ishte 3 vite më e vogël, kishte mbetur e ve në moshë fare të re. Ishte 27 vjeçe kur e humbi bashkëshortin, aksidentalisht, dhe që nga ajo kohë nuk ishte martuar më, u ishte përkushtuar dy djemve të saj, të cilët e adhuronin nënën e tyre. Sa herë që e kujtonte fatkeqësinë e tyre, Linda turbullohej shumë dhe mendonte se sa të vështirë e kishte pasur e motra ta kapërcente traumën. I shoqi, që e shikonte si sytë e ballit nusen e tij, e kishte humbur jetën në mënyrën më të pabesueshme, në praninë e fëmijëve të vegjël dhe të Katjas, pikërisht në momentin kur po argëtoheshin bashkë. Kishte

qenë tronditje e madhe për të gjithë, gati e pabesueshme se si vjen e keqja aty ku nuk e pret. Katja ishte fare e re në atë kohë, me dy fëmijë në moshë fare të njomë, njëri një dhe tjetri tre vjeç. E kishte mbyllur aty duke iu përkushtuar fëmijëve, edhe pse herë pas here e kishin kërkuar shumë mëtonjës të rimartohej. Por shqetësimi i saj lidhej vetëm me djemtë, sepse nëse ajo martohej përsëri nuk do të ishte e sigurt që do t'ia donin fëmijët dhe aq më shumë, që ata do të rriteshin mirë. Për motrën e saj, ndjenja dhe përgjegjësia e nënës qëndronin mbi ndjesinë e të qenit grua, kështu që të afërmit, veçanërisht Linda me Baçin, jo vetëm e mbështetën, por e kishin bërë pjesë të familjes së tyre.

- Eja të të bëj kafënë, se e di që ty të pëlqen nga dora ime, - i tha ajo Lindës kur u futën brenda. Ato e kuptonin njëra-tjetrën pa folur fare. Kjo lidhje e kish zanafillën që nga koha kur ato ishin të vogla. Katja, si më e vogla, por edhe për humorin e shakatë, që i kishte të vetat, sillte në familje gëzim e të qeshura.

Shakatë e saj me kripë e zbutnin zemrën e trishtuar ose zemërimin e çdokujt që i ndodhej pranë. Ishte nga ata njerëz, që të përcjellin një ndjesi të mirë si pa e kuptuar. Ashtu ishte ajo, sa e brishtë, aq edhe e prirë për t'i bërë të tjerët të ndiheshin më mirë.

Kur i kishte ndodhur fatkeqësia, të dy motrat ishin lidhur më shumë me njëra-tjetrën dhe Linda, që në ato vite jetonte larg saj, e kishte mbështetur të motrën në çdo hap.

Ishte pikërisht kjo gjë, që e mbante të gjallë dhe të lidhur familjen e tyre, mbështetja në çdo rrethanë e njëra-tjetrës, që me kalimin e viteve, kur secila kishte krijuar familjen e

vet, kjo lidhje jo vetëm nuk ishte zbehur, por ishte forcuar. Ajo vlente si trashëgimia më e vyer për brezat që vinin, sepse nga prindërit përcillej te fëmijët. Kështu ndiheshin edhe djemtë e Katjas me Jonën, e quanin motrën e tyre dhe e donin me shpirt. Nëse njëri prej tyre kishte një problem, ai bëhej shqetësim për të gjithë dhe vetmia nuk bënte fole në shpirtin e askujt prej tyre. Dikur, vite më parë, kishte pasur Katja nevojë për këtë lloj mbështetjeje, tani ishte Linda që mbahej tek e motra, e cila i kishte përballuar goditjet e rënda, që kishte marrë në jetë, më shpejt se ajo.

Ato e pinë kafënë duke biseduar për letrën e fundit të Jonës. Të dyja ndiheshin krenare për atë vajzë që arrinte vetëm rezultate të shkëlqyera.

- E po nuk ka si të ndodhë ndryshe, - tha Katja me të folurën e saj të drejtpërdrejtë, - të kesh një nënë gjermane si ti...

- Si mund t'ia dëlrim ndryshe, motra ime, erdhëm në Tiranë nga një qytet i vogël, dy femra, pas një traume që ti e di... çdo gjë do ta arrinim duke punuar fort, apo jo? Më thuaj ti, si mund t'ia nisnim nga fillimi? Se për ne ishte një fillim i ri.

- Si nuk e mbaj mend, moj Linda? Mua më pyet? - i tha ajo me një zë që nuk pranonte fije dyshimi.

- Më kujtohet, kur sapo kishim ardhur, ishin ditët e para dhe ne ndiheshim si të trulllosura. Ishim mësuar me Himarën e vogël dhe të qetë, - Linda u mbush me frymë sikur të mos i mjaftonte frymëmarrja për të vazhduar më tej.

- Eh! - psherëtiu Katja. - Nga qyteza e vogël në rrëmujën e Tiranës!

- Nuk njihnim asnjë njeri, kur erdhëm, e mban mend që nuk dija ku të paguaja dritat dhe ujin? - e pyeti Linda të motrën.

- Sikur i kishe bërë më parë ato punë ti, - ia priti ajo, - tjetërkush merrej me to. Ti nuk e dije as kur, as ku paguheshin, moj motër!

- Në fillim kisha shumë merak për gocën, se ishte mësuar të shkonte dhe të kthehej vetë nga shkolla, por këtu, - Linda ishte kthyer pas në kujtimet e saj dhe zor se mund të shkëputej, - këtu nuk dinte as rrugët. Unë e shoqërova ditët e para, pastaj nuk mundesha më, sepse duhet të isha në punë, por vajza u mësua shpejt, - tha ajo dhe nga zëri u duk se u shkëput nga kujtimet.

- Ajo të mos mësohej shpejt? - ia priti Katja me zë të lartë. - Hidhe ku të duash, po në këmbë do të bjerë, - vazhdoi të tirrte bisedën ajo. - Ka kujt t'i ngjajë, apo jo?

Fjalët e fundit të Katjas e përcollën trishtimin mes tyre si një re që vjen ngadalë duke u zmadhuar pak nga pak derisa e zë plotësisht diellin. Dhe për të ndërruar temë, Linda e kujtoi të motrën se ishte koha për të përgatitur dhuratat e festave. Dhjetori kishte hyrë i ftohtë, por sillte edhe erën e festave të Krishtlindjes dhe të Vitit të Ri.

- Do të më ndihmosh ti, se nuk e kam Jonën këtë vit, - i tha ajo së motrës duke qenë e sigurt se bashkë do t'i përgatisnin të gjitha dhuratat.

- Nuk harron asnjëherë, moj Linda! Lum unë për motrën që kam! - thirri ajo me zë të lartë duke u mburrur buzagaz.

Linda kujtoi se sa gëzoheshin pacientët e saj, kur në njërën prej vizitave të ditëve të fundit të vitit, ajo u dhuronte nënave, që kishin më shumë nevojë, pako me ushqime të ndryshme

për familjet e tyre, për fëmijët. Ajo i njihte mirë, sepse e ndiqte gjendjen e tyre shëndetësore gjatë gjithë periudhës së shtatzënisë. Linda e dinte se cila prej tyre përballej më shumë me vështirësitë ekonomike në familje. Dhuratat i përgatiste më herët, pasi e mendonte mirë se çfarë do të vendoste në pakon e secilës, asgjë nuk bëhej për të kaluar radhën dhe për më tepër çdo gjë bëhej pa zhurmë, sepse Linda nuk donte të tërhiqte vëmendjen. Ajo gëzohej tej mase kur mund t'i ndihmonte sadopak dhe ato ndiheshin më mirë.

Ishte jo vetëm mjekja që ndiqte hap pas hapi shtatzëninë e tyre, por tregonte kujdes për çdo gjë që kishte të bënte me shëndetin e nënave të reja.

Madje, atë ditë ishte shqetësuar pak, kur kishte hyrë njëra prej tyre. Lindës i kishte bërë përshtypje sapo ajo hyri në dhomën e vizitave, i kishte humbur ai shkëlqimi i syve, që i shfaqej çdo ditë.

Kjo ndodhte me të gjitha nënat e reja, madje disa prej tyre sikur zbukuroheshin. “Jo më kot thonë, i ka rënë një nur nga fëmija”, i thoshte Maja kur bisedonin me njëra-tjetrën.

Gruaja e re, që priste fëmijën e saj të parë, gjithmonë vinte e shoqëruar me bashkëshortin, vetëm në vizitat e fundit, Linda u kujtua që ajo kishte ardhur vetëm. Duket që diçka ka ndodhur mes tyre, ndonjë grindje që nuk do ta ketë të gjatë, mendoj ajo.

Pasi e pyeti si ndihej, Linda iu drejtua duke buzëqeshur:

- Bashkëshorti nuk ka ardhur sot me ty? Ju keni ardhur gjithmonë bashkë.

Ajo iu përgjigj me zë të ulët duke shmangur vështrimin:

- Është aty, jashtë, po pret...

- Thuaji, të lutem të hyjë brenda, - ajo me ato fjalë iu drejtua Majës, e cila hapi derën dhe doli jashtë. Pas pak ata hynë brenda. Linda i uroi mirëseardhjen buzagaz duke u thënë:

- Ju e dini, unë i dua të dy prindërit kur është vizita e radhës.

Ndërsa bëhej konsulta për ecurinë e shtatzënisë deri në atë fazë, ajo krejt natyrshëm u tregonte duke parë sa nga njëri tek tjetra, se sa të ndjeshme janë gratë e reja, që presin të bëhen nëna, sa të kujdesshëm duhet të tregohen me to, të afërmit e tyre, pastaj e përforconte mendimin duke u thënë:

- Ja, si ju të dy, unë e di sa kujdes tregon babi! - Më pas u afrohej dhe i pyeste: - A i keni folur sot, fëmijës? Ju kam thënë që ai ju dëgjon! Po duart i keni vendosur shpesh te barku për t'i treguar se e doni? - Pastaj u afrohej dhe u thoshte: - Ja, t'ju shoh duke e bërë tani, më duket se nuk e keni përkëdhelur para se të vinit këtu.

Ata qeshnin duke u afruar pranë njëri-tjetrit dhe i vendosnin duart mbi bark butazi, pastaj vështronin njëri-tjetrin në sy. Linda buzëqeshte duke parë si treteshin retë në vështrimet e tyre. Kishin hyrë veç e veç dhe largoheshin pranë njëri-tjetrit, pasi e falënderonin me përzemërsi doktoreshën.

Pasi ata ishin larguar, Maja nuk kishte duruar pa shprehur gëzimin e saj.

- Sa mirë që u qetësuan se dukej që ishin të mërzhitur me njëri-tjetrin.

Dhe për ta theksuar më shumë kishte shtuar:

- Dhe gjinekologe të mirë, dhe psikologe të kemi, doktoresha!
- si të donte t'i vinte vulën asaj që sapo kishte thënë.

Ajo i buzëqeshte lehtë pa folur, sepse kujdesi ndaj grave shtatzënë ishte shumë i rëndësishëm dhe jo të gjithë e vlerësonin, ndaj asaj i duhej t'ua kujtonte herë pas here familjarëve atë gjë. Ajo e dinte më mirë se ata që sa ndikon te foshnja që do të vijë në jetë gjendja psikologjike e nënës.

Me të njëjtin kujdes përgatiste edhe dhuratat për pacientet e saj, për ato që kishin më shumë nevojë. Ishte diçka e vogël, që ajo e përballonte me shpenzimet e saj, por nëse nuk e bënte nuk ndihej mirë. Ndihej se u linte mangët diçka, festave të fundvitit, kur njerëzit shkëmbenin dhurata mes tyre. Nëse gërmoje më thellë për të gjetur se nga vinte ajo ndjesi, ku e kishte pasur më parë folenë, do të ktheheshe pas te fjalëzat si flutura: “Mami, a t’ia japim këto rrobat e mia Enos, se mua nuk më duhen...”.

Sa mirësi dhe thjeshtësi kishte në atë gjest! Ato e falënderonin të mallëngjyera, ndodhte që përloreshin dhe nuk gjenin dot fjalë për të shprehur mirënjohjen. Por ashtu ishte doktoresha e tyre.

Për vite me radhë dhuratat e thjeshta i kishte përgatitur me Jonën, kurse tani kishte Katjan që nuk ia prishte asnjëherë qejfin.

E pa me dashuri tek qëndronte përballë saj, me filxhanin e kafesë në dorë, e përhumur në mendime.

Të dyja motrat, duke biseduar me njëra-tjetrën, nuk e vunë re që ishte errësuar. Netët e dimrit kishin zaptuar pjesën më të madhe të ditënatës dhe mbrëmjet dukeshin më të gjata. Jashtë bënte ftohtë, por në shtëpizën e tyre nuk ndihej, sepse ato të dyja, megjithëse kishin marrë goditje të forta në jetë, nuk kishin humbur kurrë dashurinë

dhe mbështetjen për njëra-tjetrën, madje shpirti i bukur i motrave rrezatonte mirësi edhe tek të tjerët.

Linda përfshihej aq shumë në bashkëbisedim me mjekët e tjerë, kur diskutonin për temën e përzgjedhur, sa nuk e vinte re kohën. Dëshira e saj ishte të merrnin pjesë të gjithë, madje edhe ata që dukeshin indiferentë dhe më shumë vinin për t'u dukur. Të gjithë mjekët, që ishin pjesëmarrës në trajnim, duhet të ndiheshin të vlerësuar, të shpreheshin dhe të ndanin përvojat e tyre. Ka aq shumë për të ndarë në fushën e mjekësisë, sa nuk mjafton asnjëherë koha "për t'i lëçitur të gjitha", thoshte shpesh me veten e saj. E kishte shumë për zemër punën si trajnuese, sepse të tillë e quante dhe nuk i shmangej asnjëherë trajnimeve edhe pse i duhej të largohej disa ditë nga shtëpia.

Linda nuk e pranonte dot që mund të marrësh pjesë në një trajnim ose në një seminar në fushën e mjekësisë, vetëm për të siguruar kreditet e pjesëmarrjes. Nuk e besonte se mjekët mund të ishin të atij niveli, edhe nëse kishte, ata ishin me kokrra. Ajo kishte fituar përvojë si trajnuese, prandaj zgjidhte që temat e saj t'i prezantonte jo në formë leksioni. Çështjet thelbësore zbërtheheshin përmes diskutimeve, kështu që, të gjithë diskutonin, debatonin dhe njëkohësisht ndiheshin më mirë. Natyrisht një pjesëmarrje aktive do t'u shërbente më pas në punën e tyre të përditshme.

Teksa po pinte kafënë e saj, në kohën e pushimit iu kujtuan fjalët e të atit, kur kishte marrë lajmin se e bija do të fillonte studimet e larta në universitet, për mjekësi: "Sikur

një muaj të mos lexosh, ajo do të të kushtojë shumë, sepse të bëhesh mjeke e mirë do të thotë të mos mbarosh kurrë së lexuari.”. Dhe më pas kishte shtuar: “Ti duhet të bëhesh mjeke e mirë, ndryshe mos i hyr fare mjekësisë!”. Fjalët e tij ishin si këshillat e plakut të urtë, që kanë vlerë gjithëkohore. “Të tilla mbeten porositë e baballarëve”, tha me veten e saj.

“Mentori” i saj, me shprehjet e tij të vjera i kujtohej gjithmonë, por sot ajo e ndiente sikur e kishte fare pranë, ndoshta kjo i ndodhte nga kënaqësia që i sillnin aktivitete të tilla. Ndjesia se në të tilla situata e kishte të atin pranë, bënte që të ndihej më e plotësuar emocionalisht. Ajo ishte e sigurt që kishte bërë zgjedhjen e duhur dhe nuk mund ta mendonte se mund të bënte diçka tjetër më mirë në jetën e saj, sepse e donte shumë profesionin dhe specialitetin që kishte zgjedhur.

I ndiqte me përpikëri dhe kujdes të gjitha pacientet e saj, kujdesej për shtatzëninë e tyre derisa të vinte në jetë foshnja duke marrë mirënjohje pa fund. Edhe në ditët e saj më të vështira e kishte ndier dashurinë dhe mbështetjen e tyre.

Kur arriti në shtëpi, ishte vonë, mendoi të mos e njoftonte Katjan që ishte kthyer. Nuk deshë ta ngrinte nga shtëpia e saj në atë të ftohtë.

Hyri brenda, la çantën në korridor dhe para se të hynte për dushin e saj, u drejtua nga dhoma e Jonës. Sa e zbrazët i dukej shtëpia pa vajzën! Mbylli derën e dhomës, u shtri në shtratin e saj dhe hodhi sipër mbulesën me të cilën ajo mbështillej, kur lexonte. E ndjeu ngrohtësinë t’i përshkonte ngadalë trupin, nuk i bëhej të lëvizte prej andej. E zuri gjumi aty, në dhomën e ngrohtë të vajzës.

Kur u zgjua ishte akoma herët, por ndihej e çlodhur.

U kujtua që dje nuk kishte arritur të fliste as me Jonën, as me Katjan. Ato e dinin që do të kthehej vonë nga trajnimi dhe do të ishin merakosur. Pa thirrjet e humbura dhe mesazhet e së bijës: “Mam, po punoj, kam filluar si *babysitter* në një familje. Janë njerëz shumë të mirë, ma gjetën këta të sekretarisë së shkollës. Këtu të gjithë punojnë disa orë në javë. Më pëlqen të kujdesem për vogëlushët! Është kaq *sweet* sa më bëjnë për vete. Zakonisht kujdesem për fëmijë 4 deri në 5 vjeç, luajmë bashkë, u lexoj libra dhe jo vetëm që nuk lodhem, por kaloj shumë mirë me ta. Do të të tregoj më shumë kur të flasim nesër. Të përqafoj fort, fort!”

Linda buzëqeshi dhe gëzimi i së bijës sikur e përshkoi në gjithë qenien e saj, i doli gjumi plotësisht dhe iu bë sikur pranvera kishte hyrë në shtëpinë e saj të zbrazët e të heshtur. Hapi derën e ballkonit dhe u ul jashtë me filxhanin e kafesë në dorë.

Dielli po ngrinte kryet ngadalë duke zgjuar ditën e re. Ishte ftohtë, por prania e tij e zbuste disi ngricën. Ajo u magjeps nga zogjtë e grumbulluar në kurorën e pemës së lartë që qëndronte krenare përpara pallatit. Ata me cicërimat e tyre i gëzoheshin diellit atë mëngjes, si Linda që ndihej më mirë nga gëzimi i së bijës. Ajo i kujtonte se ende kishte dritë në jetën e saj dhe çelësin për ta ndezur e kishte vetëm ajo, e bija.

Telefonata e parë e mëngjesit ishte ajo e të vëllait, Ilirit, që i tha se do të vinin për ta parë. Ai bashkë me të shoqen nuk u besonin as fjalëve të saj, as atyre të Katjas që i thoshin se ishte më mirë. “Pa të parë me sytë e mi, nuk e besoj!”, i kish thënë ai dhe kishte shtuar: “Nuk ke ç’të bësh, infermierja që kam këtu, u beson vetëm syve të saj”.

Linda ngazëllehej me fjalët e tyre, njëri hidh e tjetri prit, por ishin pranë saj, sa herë që ajo kishte nevojë.

- Të mos dëgjojnë këta të tjerët që do të nisemi sot, se kush i mban, do të zbarkojmë nga Librazhdi të gjithë, pastaj, - kishte vazhduar ai duke bërë shaka, - dhe ti nuk e ke marrë veten akoma. Më mirë të vijmë me radhë të të shohim që të mos na mësohesh vetëm, motër...

- Ejani, ejani të gjithë, - u kish thënë ajo e gëzuar. Linda e dinte se nuset e tyre nuk do ta linin të prekte gjë me dorë, si kishin bërë edhe herë të tjera. I mbushej shpirti dhe jeta nga prania e tyre. Të dashurit e saj nuk e kishin lënë asnjëherë vetëm, por pas largimit të Jonës shqetësoheshin edhe më shumë për të. Ata e dinin se ajo nuk mund ta përballonte vetminë, edhe pse kishte mbijetuar. Po, vetmia ishte vrastare për të. Ata e dinin se Linda nuk e kishte pasur të lehtë të merrte vendimin që Jona ta vazhdonte shkollën e mesme jashtë dhe pa dyshim ajo kishte menduar që e bija duhet të ndërronte mjedis për të kapërcyer goditjen që kishte marrë në moshë fare të vogël. Ato që kishte përjetuar vogëlushja nuk mund të kapërceheshin lehtë dhe as shpejt, këtë e dinin më mirë të rriturit, por rrethanat në të cilat u bë lëvizja e të djave në Tiranë, nuk u la mundësinë të bënin diçka tjetër. Pa ndihmën e tyre, e vetme, nuk do të kishte mundur të zhvendosej dhe të sistemohej në Tiranë.

Para se të niseshin në Tiranë, Iliri ishte takuar me Qemalin.

- Motra jonë e ka menduar mirë, vëlla, që Jona të mbaronte 8-vjeçaren këtu dhe më pas ta vazhdonte shkollën jashtë, e rëndësishme është që vajza të ndryshonte mjedisin apo jo?

Qemali i dha të drejtë të vëllait. Jo vetëm ata të dy, por e gjithë familja ishte e shqetësuar për shëndetin e Lindës, pas traumës së rëndë që kishte kaluar.

Iliri e kishte ndihmuar Lindën për të gjitha punët e transferimit, ose e thënë saktë, i kishte bërë të gjitha.

Po, e ka menduar mirë, tha me veten e tij dhe ai, vajza ishte e vogël dhe duhet të mbaronte ciklin e tetëvjeçares pranë së ëmës, por nuk ishte vetëm arsyeja që përmendi Iliri. Patjetër që ajo ishte një arsye dhe shumë e rëndësishme, madje, por kishte edhe diçka tjetër, mërmëriti, diçka që mbeti në mes... ishte si përmbushja e asaj që thuhej herë pas here, në atë periudhë...

Atë gjë, si Iliri, si Qemali apo të tjerët, e dinin mirë, sepse për të dy vogëlushët, planet ishin bërë qysh herët që do të ndiqnin shkollat më të mira. Vendimi i Lindës, në lidhje me të bijën, lidhej kryesisht me ndjekjen e një premtimi ose të një amaneti që kishte mbetur i pathënë... A mund të harrohet dëshira më e madhe e dikujt, që largohet nga jeta, e shprehur aq shpesh, sa shkruhet në mendjen dhe në kujtesën e të tjerëve?

Ai po e shikonte teksa ajo trazonte çajin me lugë pa e pasur mendjen fare aty.

Më në fund, kishte arritur ta bindte të gjente pak kohë edhe për Sokolin.

Ishte e premtë dhe ajo kishte pranuar të pinin bashkë atë ditë kafënë, e thënë më saktë, kafënë e shtyrë prej kohësh.

- Si e kishe ditën sot, kishe shumë vizita? - e pyeti i pari Sokoli duke thyer heshtjen mes tyre.

- Jo, jo, - u përgjigj Linda duke u shkëputur nga përhumbja, - më pak se ditët e tjera. E premtja, zakonisht ka më pak vizita. Po ju të kirurgjisë? - e pyeti ajo.

- Te ne ka të papritura gjithmonë, ndërkohë që je duke ndjekur pacientët, vjen një urgjencë dhe duhet të shkëputesh e ta ndjekësh.

Ai po e vështronte me vëmendje. Teksa shkëmbenin vështrimet me njëri-tjetrin, biseda ngecte herë pas here. “Se ç’ka një si përhumbje në vështrimin e tij”, mendoi Linda.

Iu kujtuan fjalët e Majës: “Doktor Sokoli është natyrë babaxhane, nuk është vetëm mendimi im... të jep përshtypjen se ka diçka që e mundon...”.

- Dukesh i lodhur sot, - e shtyu më tej bisedën Linda duke i ardhur keq për të.

- Nuk jam shumë i lodhur, jo... por ndihem për drej fare! Nuk më ndahet zbrazëtia, një si boshllëk këtu brenda, - tha ai me zë të ulët duke vendosur dorën në gjoks.

Ajo ndjeu keqardhje dhe në ato çaste iu duk ndryshe. Nuk kishte mbetur asgjë nga doktori që njihej për aftësinë e tij profesionale, përpara saj qëndronte një burrë i ndrydhur në enigmën e botës së tij të brendshme.

Lindës i kishin treguar se më parë, ai kishte punuar si kirurg në spital dhe vitet e fundit kishte filluar në poliklinikë. E dinte se ishte duarartë në punën e tij, por sa herë që rastiste ta shikonte jashtë pune i ishte dukur i mbyllur dhe i zyrtë.

Edhe ditën që kishin pirë kafënë bashkë me koleget e saj, ai ishte përpjekur të hynte në bisedë me Lindën, por pa rezultat, kështu ishte tërhequr fare edhe nga biseda. Më pas, ato e kishin diskutuar dhe me njëra-tjetrën. Ka diçka

që e mundon doktorin, duket sikur do ta ndajë me dikë, por nguron ta bëjë, prandaj struket në vetvete, sikur i mbyll dyert.

Shprehja “diçka ka doktor Sokoli...” ishte bërë si fjalë kyç për ta karakterizuar natyrën e tij të mbyllur. Lindës po i vinin ndër mend copëza bisedash të shkëputura teksa ai qëndronte përballë i heshtur, me vështrimin tek ajo.

- Ja dhe psikologia jonë, - kishte thënë Meri, pasi dëgjoi shoqen e saj, - e bëri analizën psikologjike të rastit.

- Unë mendoj se ai ka nevojë të hapet me dikë, por nuk ka besim dhe e bluan brenda vetes. Duket që i pëlqen Linda, por kjo mikja jonë e ka të vështirë të ndajë pak kohë me të, - shprehu Moza keqardhjen e saj, duke shpresuar që të ndikonte te shoqja. Shumë prej kolegëve të punës kishin të njëjtin mendim për ata të dy, që janë njerëz shumë të mirë, kanë të njëjtin profesion, jetojnë vetëm dhe përse të mos ndajnë më shumë kohë bashkë? Vetëm ashtu mund të njihen më mirë dhe ndoshta një ditë edhe...

Zëri i Lindës i kishte habitur:

- Nesër, pasi të mbarojmë punë, do ta pi kafënë me Sokolin, - u kish thënë ajo, sikur t’u kishte lexuar mendimet.

- Do vini edhe ju?

Ato ishin shmangur duke nxjerrë një sërë arsyesh justifikuese pse nuk mund të shkonin, ndërsa Linda të mos e tepronte duke ia thyer përsëri zemrën doktorit të “gJORë”. Fjalëza, “të gJORë” ishte lëkundur paksa në arsyetimin e Lindës, që sipas saj, ishte si ato shprehjet që futen në bisedë për të ngjallur keqardhje, por që nuk dukej me vend për një burrë të pjekur në moshë dhe aq më shumë për një mjek!

- Po, mirë, po shkoj vetëm, - kishte vendosur ajo kur pa që ishte e kotë të këmbëngulte, sepse mikeshat e saj e kishin

ndarë mendjen për të mos shkuar enkas me të; t'i linin të dy. Nuk donte shumë mend për t'u kuptuar, fundja ishin mikeshat e saj dhe aty Linda u vinte kufi përsiatjeve që i lodhnin kokën.

Të hënën, në mëngjes, teksa po afrohej në drejtim të poliklinikës, Linda pa Sokolin që kishte qëndruar para kafenesë ku mjekët takonin njëri-tjetrin.

Ishte akoma herët për të filluar punën dhe ajo nuk mund t'i shmangej. Ai iu afrua dhe e ftoi të pinin kafenë bashkë. Dukej më i çlodhur atë mëngjes dhe me vështrimin e tij dashamirës arriti ta bënte për vete. U ulën përballë njëri-tjetrit duke shkëmbyer pyetje e përgjigje të përgjithshme. Pas pak çastesh, përshtypja e mëparshme e Lindës për pamjen e tij të çlodhur ndryshoi, tani ajo po shihte dhe ndiente se nga ajo pamje nuk kishte mbetur asgjë. Ishte thjesht një dukje e jashtme, që tretej sapo e vështroje nga afër, si po e shihte ajo.

Ajo mund ta shikonte më me vëmendje, ndërsa ai fliste i shpenguar. Linda vuri re, gjë që nuk i kishte rënë në sy më parë, se ai ishte një burrë simpatik, edhe pse gjurmët e moshës shiheshin qartazi në portretin e tij. Flokët i kishin marrë pothuajse ngjyrën gri, rrudhat e lehta ishin shtrirë mbi fytyrë, por ende nuk kishin filluar të shfaqnin gjurmë më të thella. Ndoshta, për shkak të shëndetit të tij nuk dalloheshin, sepse dukej që kishte shtuar në peshë. Ajo që binte më shumë në sy, kur vështroje konturet e trupit të tij, ishin supet e rëna, të cilat të jepnin përshtypjen se më shumë sesa vitet, në atë kërrusje kishte ndikuar rrënimi ose gremisja e shpirtit, ashtu

si ndodh ajo, ngadalë derisa njeriu e ndien veten të zbrazët, të vetmuar dhe pa e kuptuar, tek ai ka ndryshuar dhe forma e tij e trupit, ecja, lëvizjet, qëndrimi, vështrimi, ky i fundit nuk dihet ku degdiset në përhumbjen e vet... Në pamje të parë të jepte përshtypjen e një njeriu që nuk e vriste mendjen, por edhe që nuk i bën keq askujt. Ajo kishte dëgjuar të thoshin se nuk shprehej kurrë keq për të tjerët, as nuk ngatërrohej në biseda ku mund të përfliteshin të tjerë, ishte indiferent dhe shikonte punën e tij, por në punë ishte korrekt dhe serioz. Ndoshta prandaj e kanë cilësuar tipin e tij me fjalën “babaxhan”, mendoi Linda.

Linda, kërrusjen e tij të supeve e lidhte pikërisht me atë që ai fshihte brenda vetes, e cila shfaqej në formën e vetmisë.

Ajo u kujtua se, pas prishjes së martesës së tij të gjatë, ai jetonte vetëm. Por vetmia, sipas saj, ishte thelluar më shumë edhe nga mungesa e miqve:

- Më duket mua apo je shumë i mërzhitur sot, - e pyeti ajo dhe vazhdoi më tej për të mësuar më shumë rreth tij, - të shoh më shumë vetëm, më duket se ndihesh më mirë ashtu, apo jo?

- Ke të drejtë, - iu përgjigj ai me zë të thellë pa e kundërshtuar, çuditërisht nuk po përpiquej t'i shmangej së vërtetës. - Secili ka hallet dhe problemet e veta dhe kur mbetesh vetëm si unë të largohen të gjithë, njësoj sikur të mos kenë qenë kurrë më parë.

- Më vjen keq! - tha Linda dhe në zërin e saj dalloheshin notat e keqardhjes. Edhe pse i erdhi keq, asaj nuk i pëlqeu mënyra se si ai e shprehu dëshpërimin. Madje i bëri aq përshtypje, sa iu duk si njerëzit që viktimizohen lehtë, gjë që binte ndesh me natyrën e saj.

- Kur jam pranë teje, nuk e di, ndihem sikur nuk jam vetëm... - ia priti ai menjëherë pa e lënë atë të thoshte diçka, që mund ta kthente fillin e bisedës në një drejtim tjetër, gjë që ai nuk e donte, sepse kishte kohë që donte të bisedonte haptazi me të.

- Linda, - vazhdoi ai më tej, i vendosur që t'ia shprehte hapur atë që bluante prej kohësh, - mund të mendolesh të lutem, nuk pres të më kthesh sot ose menjëherë përgjigje... - ai as frymë nuk po merrte plotësisht, thua se ngurronte. Të linte përshtypjen se po ta bënte, do të çlirohej nga ankthi që i kishte hipur. Linda e kuptoi frikën e tij; trembej se mos ajo çohet dhe e linte me fjalë në gojë. Por ajo ishte thjesht kolegia e tij, mendoi Linda, që po dëgjonte me vëmendje atë që quhet brengë, thënë përmes gojës së një burri të vetmuar... por vetëm kaq!

- Ne të dy kemi mbetur vetëm, përse të mos...

“Ah, deri këtu, - tha me veten e saj Linda, - mos e kalo cakun.” Ajo pas kësaj bisede me mendje ishte larguar, por për të mos e fyer qëndroi edhe pak.

Sokolin e kishte bërë për vete siguria e Lindës, e përzier me një trishtim të thellë që nuk i ndahej kurrë nga vështrimi, se i tillë ishte trishtimi i saj, nuk ishte një trishtim i lehtë që mund ta dallosh edhe te njerëz të tjerë. Qetësia dhe natyra e saj, sa e butë aq edhe e prerë, e tërhiqnin si magnet. Ai kishte nevojë të mbështetej pikërisht te një grua e tillë, ndoshta prania e saj do të fashiste hijet e së kaluarës që i kishin shkaktuar aq shumë plagë. Ndoshta edhe për vetë Lindën mund të ishte më mirë, sepse ajo kishte vetëm vajzën e saj, kishte vazhduar ai, por me shpresën se kishte të drejtë.

Ai e dinte që ajo e kishte humbur burrin, por thellë brenda vetes e ndiente se më shumë kishte nevojë ai për praninë e saj, se ajo për të tijën. Mendonte se po tregohej egoist, por a nuk jemi të gjithë nga pak egoistë me jetën tonë, kështu e justifikonte veten në të tilla hamendësime.

- Të lutem, Sokol, - ia preu fjalën Linda, - mos më vër në pozitë të vështirë, më vjen vërtet shumë keq për ato që ti përjeton, por unë nuk mund të bëj asnjë ndryshim në jetën time. Nuk mundem, - tha ajo me një zë akull të ftohtë, - më duhet të shkoj tani, - u ngrit pa e lënë të vazhdonte më tej dhe pa i lënë kohë të thoshte qoftë edhe një gjysmë fjale më shumë.

Ai mbeti i pafjalë dhe madje si i zënë në befasi nga përgjigjja e ftohtë dhe e prerë, që nuk linte asnjë fije shprese. Ai nuk kishte folur më, ndërsa ajo ishte larguar.

Sokoli mbeti po aty, i tulatur. Hodhi sytë nga dritarja që kishte përballë. Qiellin e kishin mbuluar retë e ngarkuara, që ishin gati të përplaseshin me njëra-tjetrën për të shpërthyer në një rrebesh shiu që kushedi se kur do të mbaronte.

U ngrit ngadalë duke drejtuar trupin e tij, po kishte humbur atë pak shpengim të mëngjesit. Dukej sikur pesha e reve kishte rënë edhe mbi supet e tij.

U drejtua për nga poliklinika ku e prisnin vizitat e shumta. Ndoshta do ta haste Lindën nëpër korridore, gjatë ditës, ndoshta ajo do t'i hidhte ndonjë vështrim ose nuk do ta dallonte fare. Të gjitha ato që mendoi, mund të ndodhnin ose jo, por për një gjë ishte akoma më i sigurt sesa më parë: që nuk do të hiqte dorë lehtë prej saj. Nuk mund ta bënte, kishte nevojë për praninë e një gruaje si Linda në jetën e tij që kishte marrë rrokopujën. As vetë nuk e dinte ku e kishte lënë dhe nga do t'ia niste përsëri...

Ai nuk do ta linte me aq, do të gjente mënyra të tjera për t'ia kthyer mendjen. Kishin kaluar shumë vite që kur ajo kishte mbetur e ve, mendonte ai, ç'kuptim kishte të vazhdonte të jetonte vetëm? Kjo e habiste shumë, por ajo që e ngacmonte më tepër ishte nevoja e tij për t'u lidhur me një grua si Linda, ndoshta mund t'i kthehej imazhi i familjes së munguar...

Linda gati fluturonte atë ditë, vizitat ishin drejt fundit, ndryshe nga ditët e tjera që nuk pakësoheshin deri në fund të ditës së punës, por megjithatë, ajo ishte gati t'u kërkonte ndjesë të gjithëve, që t'i shtynte për nesër vizitat e fundit. Vetëm kështu do të kishte mundësi të shkonte në shtëpi e të bënte gati gjithçka, sepse Jona po kthehej!

Nuk e priste atë lajm, kishte mbetur pa fjalë nga vendimi i së bijës. Dy vjet larg saj e kishin pjekur akoma më shumë atë. Linda vuri re se natyra e saj vendimmarrëse, tashmë ishte bërë tipar i karakterit të saj. Pikërisht në kohën kur rezultatet e saj ishin të shkëlqyera dhe kur i kishte arritur pritshmëritë e synuara, për të studiuar "sa për dy", po kthehej. Thellë brenda vetes asaj i dhembte në shpirt që e kish nisur të bijën larg për të studiuar, megjithëse ajo nuk kishte kundërshtuar. E dinte që ishte shumë e re, akoma e parritur mirë, por kjo nuk e lëkundte mendimin e saj ose më saktë qëllimin e saj për t'i dhënë mundësi së bijës të përfitonte më të mirën në arsimimin e saj për vete, por edhe për...

- Doktoresha, mbaruam për sot, tani nisu pa humbur kohë, - i tha e gëzuar Maja.

- Ika, e dashur, faleminderit që më ndihmove kaq shumë sot! Ç'them dhe unë, kur nuk e ke bërë?! - i tha ajo me dashamirësi.

Kur arriti në shtëpi, e para gjë që bëri ishte kontrolli i imët i dhomës së saj, thua se nuk e kish bërë një ditë më parë. Gjërat e së bijës ishin nëpër vendet e tyre, kishte shtuar lulet dhe kishte ndërruar perdet. Një palë të tjera, në ngjyrë të çelët, që e lejonin vështrimin të prekte pemët, në oborin para pallatit. Jonës do t'i pëlqenin, mendoi Linda.

Zbriti poshtë dhe filloi të përgatiste gatimet që i pëlqenin më shumë, ndonëse e dinte që e bija nuk ishte ndonjë hamëse e madhe. Ajo i kishte kërkuar të mos e priste në aeroport, sepse do ta merrte daja. Donte që e ëma ta priste në shtëpi.

Kur po përfundonte, ia behu Katja me kutinë e ëmbëlsirave në duar. Bashkë me të ishin dhe djemtë e saj që po prisnin kthimin e motrës së tyre. Të gjithë i kishte marrë malli. Ishte hera e parë që Jona ishte larguar prej tyre për një kohë aq të gjatë.

- Si kaluan 2 vjet, motër? - i tha Katja. - Më beso, mua më duket sikur iku dje!

- Fluturuan vërtet, nuk e kuptojmë si ikën koha, e dashur, - ia ktheu Linda e qeshur. - Por ajo që më habiti ishte vendimi i Jonës për t'u kthyer. Nuk e besoja që do ta linte në mes shkollën, kur ishte përshtatur aq mirë.

- Po, dhe mua më habiti, ajo ishte përshtatur aq mirë në Amerikë, - tha Katja.

- Mam! - u dëgjua nga oborri zëri i lartë i Jonës, që ndërpreu bisedën e tyre dhe atyre iu duk sikur ai zë sollli me vete notat e një melodie të ëmbël dashurie.

Ajo rendi drejt së ëmës dhe u lëshua në përqaftimin e saj.

I takoi të gjithë me mall, i vështronte dhe nuk ngopej. Më në fund ishte në shtëpi, ku e prisnin njerëzit e saj të dashur.

Linda i ftoi të gjithë të afroreshin në tryezë mes zhurmës e bisedave që në formën e pyetjeve të shpejta e përgjigjeve të menjëhershme përcilleshin nga njëri-tjetri.

Pasi kaloi vrulli i parë i pyetjeve, Jona iu drejtua Lindës:

- Unë e di që ti je habitur për vendimin tim. Unë u mësova dhe mund të vazhdoja shkollën atje, por nuk mund të rrija më, larg heroinës sime, se ti, mam, je heroinë! - ajo po e theksonte me krenari para të afërmeve të saj, atë që kishte thënë para se të nisej.

Linda u përpoq të mos e jepte veten, por lotët e tradhtuan, ndjeu zemrën t'i trokasë gati me zhurmë, aq sa fjalët i mbetën në grykë.

- E mira e tezes, - tha Katja e përlotur duke e përqaftuar.

Daja e rroku më fort dhe e vështroi me adhurim. Ai ishte krenar për mbesën dhe plot dhembshuri për motrën e tij me halle!

Ajo ishte kthyer si kthehen dallëndyshet duke sjellë me vete aromën e pranverës, që ripërtërin dhe zgjon çdo qenie, duke i dhënë jetës bukuri dhe gjallëri.

Jeta kish fituar përsëri thelbin e saj, vazhdimësinë. Dashuria e tyre po jepte fryte, sepse e bija ishte rritur mes dhimbjes dhe durimit, mungesës dhe vullnetit.

Vërtet, Linda mund të ishte treguar shumë kërkuese ndaj saj, por në çdo hap ato shihnin në sy njëra-tjetrën.

Kishin kaluar 3 muaj nga biseda e fundit me Sokolin. Ai vazhdonte të këmbëngulte në qëndrimin e tij dhe dukej se nuk do të tërhiqej. Edhe mikeshat e saj kur mundnin e sillnin bisedën aty, si për ta kujtuar që dikush mendonte për të. Por Linda as nuk e çonte ndër mend lidhjen me një burrë tjetër. Për të, edhe të menduarit për një lidhje tjetër, ishte tabu. Ajo u kishte vënë kyçin ndjesive dhe mendimeve që lidheshin me praninë e një mashkulli tjetër në jetën e saj. Linda e kishte lidhur jetën e saj me atë të vajzës, në jetën e saj të mëparshme e kishte prekur parajsën në të gjitha përmasat e saj; ishte ndier gjithmonë e plotësuar. Më pas nuk e çonte as ndër mend se mund të ndryshonte diçka.

- Mam, - u dëgjua zëri i Jonës, - do të dalim bashkë sot, sepse unë nuk kam kurs pasdite?

- Po, zemër, dalim, - iu përgjigj ajo menjëherë.

- Do të të bëjë dhe ty mirë, se vetëm punë-shtëpi, çdo ditë, - këmbënguli e bija duke i lënë Lindës ndjesinë se atë pasdite kishte për t'i thënë diçka. Ashtu ndodhte sa herë që ajo kishte nevojë të bisedonte më shtruar, i thoshte të dilnin duke i përmendur se nuk bënte asgjë tjetër veç rutinës: punë-shtëpi, shtëpi-punë, duke e theksuar shprehjen që mbarte peshën e mendimit, njësoj si ndodh me fjalët kyç.

“Kur u rrit kaq shpejt?”, mendonte me veten e saj, sa herë që e bija e shfaqte hapur shqetësimin për të dhe drithërohej nga merak, nga ato që ajo kishte përjetuar në moshë ende të vogël dhe nga përgjegjësia që kish marrë për të mësuar e për t'u bërë e aftë sa për dy.

Sa mirë i shkoi mendja, mendoi Linda me vete, me këtë rast mund të hanin bashkë jashtë, pasi kishin kohë pa e bërë. Apo nuk i pëlqenin picat asaj! Jona i tregonte rrugës për ngjarjet e ditës në shkollë, por teksa nxitonte, dukej se e kishte mendjen diku tjetër.

- Shiko, do të të them diçka, por nuk dua të mërzhitesh me mua, të lutem, mam, më jep fjalën që nuk do të mërzhitesh dhe do të më dëgjosh deri në fund, - e nisi bisedën Jona, sapo u ulën, pa pritur që e ëma të thoshte diçka tjetër ose ta ndërpriste: - Sot, kur po kthehesha nga shkolla, mua më takoi një kolegu yt. Edhe ai është mjek në klinikën ku punon ti dhe...

- Dhe, - ia preu fjalën Linda, - çfarë donte nga ti? - ajo e ndërpreu e nervozuar, pasi nuk e priste një gjë të tillë.

- Të lutem, qetësohu, mua m'ua duk njeri i mirë dhe nuk u mërzhita për ato që më tha. Ai të vlerëson shumë, më tregoi se jeni kolegë të mirë në punë, - po i tregonte ajo me një ton të atillë, ku nuk pranohej asnjë hije dyshimi. Nuk e kishte bezdisur ajo bisedë, përkundrazi dukej e interesuar, - qenka i divorcuar, - e vazhdoi më tej shtjellimin e asaj që kishte nisur, - ndoshta një ditë mund të jetoni bashkë, nëse ti do ta mendosh, mam, - e përfundoi atë që kishte për t'i thënë Jona duke u mbushur me frymë e lehtësuar që më në fund kishte arritur t'ia thoshte të gjitha ato që kishte menduar. Dukej se i kishin pëlqyer ato që i kishte thënë Sokoli. I vinin për shtat shqetësimin dhe merakut të saj për të ëmën. Kuptohet, xhaxhi Sokoli, edhe pse ishte mjek, nuk mund të zinte vend në zemrën e Lindës, ajo e dinte mirë atë gjë, por do të kishte dikë tjetër në krah, kishte menduar Jona pas bisedës me të. Ato mendime nuk i ndaheshin dhe ajo kishte vendosur t'ia

thoshte Lindës, jo se ishte e bindur plotësisht, por e shihte si një mundësi që e ëma, më në fund, të bënte një ndryshim.

- Të mundon vetëm kjo gjë, apo ke edhe diçka tjetër?

Vajzës iu bë sikur i fliste një zë i brendshëm, zëri që e dinte mirë të vërtetën...

- Jona, si mund ta mendosh një gjë të tillë? - u dëgjua zëri i dridhur i Lindës. - Mund ta zërë njeri tjetër, vendin e babit tënd?!

Ajo nuk mundi të vazhdonte më tej, sepse zërin dhe fjalët e saj i mbyti ngashërimi. Lotët që ishin gati gjithmonë, nuk mbaheshin më. Jona e prekur nga dhimbja e së ëmës, po përpiqej të mos e jepte veten, u mbush me frymë dhe vazhdoi:

- Unë e di shumë mirë që askush nuk mund ta zërë vendin e babit, as dashurinë tuaj të bukur nuk mund ta zëvendësojë asgjë. Unë e di mirë këtë gjë, fare mirë, madje! - ajo heshti pak që të mos i dilte zëri i dridhur dhe vazhdoi: - Por nuk mund të të shoh gjithmonë të veshur kështu!

Kur tha ato fjalë, zëri i saj gati u shua dhe Linda ndjeu dhimbjen e së bijës të përjetuar përgjatë kohës, që mishërohej pikërisht në ato rroba të errëta, në veshjen njëngjyrëshe, së cilës nuk i ndryshoi kurrë asnjë nuancë, në asnjë ditë të javës, në asnjë stinë, për më shumë se tetë vite. I vetmi ndryshim ishte që veshjeve të holla ua zinin vendin ato më të trashat dhe anasjelltas, por pa ndryshuar ngjyrë. Edhe pse koha ndërronte, vitet kalonin, veshja e saj mbetej në po atë ngjyrë, e stampuar në të zezë, që nuk linte asnjë grimë shpresëze se diku mund të thyhej ose të krisej paksa...

Jona u përpoq të fikte me mundim ngashërimin pa hequr dorë nga e vetja duke vazhduar më tej:

- Edhe sikur të ziheni me njëri-tjetrin, të paktën nuk do të mendosh gjatë gjithë kohës për ata të dy! - Vajzës, gati po i merrej fryma, por nuk mund të ndalonte: - Unë do të largohem një ditë, si mund të të lë vetëm? - thirri ajo, sa e mallëngjyer, aq edhe e vendosur duke shprehur përmes ngashërimit merakun e saj më të madh.

Linda, që nuk e priste atë reagim të së bijës, kishte mbetur pa fjalë. Shqetësimi i saj i kishte kapërcyer kufijtë e moshës, ajo frikësohej se mos i ndodhte gjë së ëmës, kur të mbetej vetëm. Ajo po merrte mbi shpatullat e saj të njoma, një tjetër përgjegjësi dhe kjo ishte një barrë e rëndë për vogëlushen e saj.

Linda për herë të parë nuk kundërshtoi më për atë që së fundmi ishte bërë çështja më e diskutuar mes saj dhe të tjerëve, ndonëse i kishte kundërshtuar herë pas here mikeshat e saj.

Pasi e la të bijën të qetësohej pak, i tha me zë të ulët si të mos ishte zëri i saj:

- Jona, do ta mendoj, por ti nuk duhet të shqetësohesh për mamin. Unë e kam për detyrë të kujdesem për ty, zemra ime, kjo është detyra ime kryesore dhe më e bukura, prandaj ti nuk duhet të shqetësohesh. Nuk të kam thënë që tek unë do të gjesh gjithmonë jo vetëm mamin, por edhe babin që të mungon aq shumë?!

Ato u përqaftuan për disa çaste dhe më pas Linda u përpoq ta ndryshonte tërësisht drejtimin e bisedës që e bija të qetësohej. Ajo u revoltua me Sokolin që, pa i thënë gjë asaj, kishte kapur të bijën dhe i kërkonte të ndikonte tek e ëma.

Sidoqoftë tani i mbetej ta mendonte vërtet, mundësinë e një lidhjeje të tillë, ndonëse i dukej e pamundur, sepse nuk mund të donte askënd si kishte dashur atë, të vetmin burrë në jetën e saj.

Nuk e dinte, sesi mund ta bënte një ndryshim të tillë, aq të rëndësishëm në jetën e saj, që as nuk i kishte shkuar ndonjëherë nëpër mendje. “Të lidhej me një burrë tjetër për të jetuar bashkë, sepse ashtu duhej”, i dukej gjëja më e çuditshme. Ky mendim dhe shqetësim nuk lehtësohej as nga ajo që ai ishte i të njëjtit profesion, si mendonin të tjerat. I dukej aq e vështirë, gati e pamundur që një grua si ajo, që kishte njohur dhe kishte dashuruar vetëm një burrë në jetën e saj, mund të krijonte një lidhje tjetër. Çfarë mund ta shtynte për të hedhur një hap të tillë, kur nuk kishte brenda vetes asnjë ndjesi të ngjashme? A do të mjaftonte vetëm respekti dhe miqësia? Nuk e kishte menduar ndonjëherë, as nuk e dinte si mund të sillej një grua tjetër në një situatë të ngjashme, dinte vetëm që i ishte prishur qetësia e mëparshme, sepse ajo e kishte kyçur njëherë e përgjithmonë atë derë.

Nga ana tjetër ishte e bija me këmbënguljen dhe ankthin e saj, ishin mikeshat e saj dhe të afërmit që nuk i ndaheshin. Me ata, mërzitej dhe nuk ua zgjaste, por lotëve të vajzës si t’ua gjente zgjidhjen? Ajo ia kishte shprehur haptazi se nuk do të lëvizte për të vazhduar studimet jashtë, ashtu siç e kishin ëndërruar të dyja, nëse Linda nuk do të kishte në krah, një burrë, që të mbështetej tek ai dhe ai, burri tjetër, xhaxhi Sokoli, - vazhdonte të përfytyronte vajza - me praninë dhe dashamirësinë e tij do t’ia lehtësonte sadopak plagët e saj...

Këto kishte menduar Jona për lidhjen e së ëmës pa i shkuar në mendje se mund të ndodhte ndryshe.

“Por a mund të ndodhë një gjë e tillë, - i thoshte një zë i brendshëm, - kur dhimbja e gjallë është brenda teje, pa u larguar kurrë?”

Sa ishin shtuar ata që përpiqeshin t’i mbushnin mendjen se çfarë duhet të bënte në jetën e saj! Kishte dhe nga ata që nuk besonin se mund ta zinte dikush tjetër vendin e Baçit.

Askush nuk e dinte arsyen e vërtetë të lidhjes së re, por ato të dyja, të vetëdijshme, e dinin se duhej bërë për vazhdimësinë e rrugëtimit të Jonës.

Po aq ishte shtuar edhe këmbëngulja e Sokolit, ai nuk linte asnjë ditë t’i ikte pa i dalë përpara, pa e përshëndetur, pa i hedhur ato vështrimet e menduara që e ndiqnin dhe sikur kërkonin pak shpresë...

Pas bisedës me vajzën e Lindës, Sokoli e kishte ndarë mendjen, që ai dhe Linda do të lidheshin bashkë për të bashkëjetuar.

Edhe Linda, jo aq nga këmbëngulja e tij sesa nga qëndrimi i së bijës, filloi të mendohej dhe ta pranonte si ide...

Nëse më parë ndiente keqardhje për vetminë e tij, pa qëndruar më gjatë për të ndarë brengat apo dhimbjet, erdhi një kohë që e dëgjonte me vëmendje sa herë që ai kishte nevojë të hapej. Teksa e shihte atë burrë “babaxhan” siç e cilësonin edhe të tjerët, të përhumbej në rrëfimin e brengave të tij, trishtohej dhe përpiqej t’i jepte zemër. Asgjë nuk ngjante me dhimbjen e saj, por ajo kishte durimin të

dëgjonte pa gjykuar. Ishte kjo arsyeja pse shpesh mikeshat e saj ndiheshin të lehtësuara kur donin të ndanin diçka dhe më mirë se me Lindën, nuk mund ta ndaje me askënd tjetër hallin.

Ajo që binte në sy, ishte fakti se ai kishte humbur besimin te vetja dhe natyrisht edhe tek të tjerët. “Kjo është arsyeja që i janë larguar dhe miqtë”, mendonte Linda.

Nëse shokët nuk të gjenden në ditë të vështira, përse quhen të tillë!

- Ajo nuk më deshi asnjëherë, - i tha ai një ditë teksa po qëndronin përballë njëri-tjetrit. - Unë e kam dashur dhe ndonëse më thyhej zemra, nuk mund të prishja martesën, që po shkonte keq e më keq. Nga hidhërimi i kthehesha alkoolit, që të harroja... por nuk ndodhi kurrë...

Linda nuk fliste sa herë që ai rrëfente ngjarje nga e kaluara e tij. Ai donte të ndante dhimbjen, krenarinë e plagosur, sedrën e vrarë të burrit që jetesa me atë brengë e kish tjetërsuar, aq sa nuk njihej më.

Keqardhja gradualisht u kthye në dhembshuri dhe Linda me shpirtin e saj të gjerë si det, vendosi ta ndihmojë atë duke pranuar më në fund të bashkëjetonin.

Atë ditë ajo i mbaroi vizitat më shpejt dhe nxitoi të kthehej në shtëpi. Ishte shumë e shqetësuar dhe çdo gjë e bënte mekanikisht, sikur të ishte silueta e saj, gati si një qenie e mpirë, që sillej nëpër shtëpi krejt e turbullt, pas vendimit që kishte marrë. Madje duke përgatitur drekën, e cila duhet të ishte ndryshe ose e veçantë, hynte e dilte nga njëra dhomë në tjetrën pa zënë gjë me dorë, vetëm i

vështronte ato që duheshin për një rast të tillë. Ishte e para herë që, pas humbjes së Baçit, po hynte në një lidhje me një burrë tjetër. Por ecejaket nëpër shtëpi i kujtonin që dreka nuk ishte si zakonisht, kur çdo gjë e gatuar prej saj, së bijës i shijonte më shumë se çdo gjë tjetër. Ishte një drekë më e veçantë, me një të ftuar, i pari burrë që hynte ndryshe në shtëpinë e tyre, sepse burrat që hynin dhe dilnin në shtëpinë e tyre ishin vetëm vëllezërit dhe nipat e saj. Kjo ishte një vizitë krejt ndryshe, prandaj ajo nuk ndihej rehat me veten, ishte një ndjesi që tek ajo shndërrohej në ankth, në pasiguri; nuk mund të ishte vetvetja.

Atë ditë do të vinte në shtëpinë e tyre Sokoli. E kishin vendosur një ditë më parë, pas takimeve dhe bisedave të përditshme.

Megjithatë, Linda nuk mund ta besonte se po ndodhte vërtet, nuk mund të ishte ajo që po merrte një vendim të tillë, i cili paskëtaj, do të ndryshonte gjithë rrjedhën e jetës së saj.

“Çfarë po bëj?”, mendoi me vete dhe trupin ia përshkuan mornica që i shkaktonin dridhje të duarve teksa vendoste gotat mbi tryezë.

Përpiqej të mos i sillte ndër mend fytyrat e dashura që i shfaqeshin para syve sikur të mos ishin larguar asnjëherë.

Në kokë i vërtiteshin mijëra pyetje që nuk merrnin përgjigje dhe mbeteshin pezull si ankthi i saj.

“Si mund të mësohem me një bashkëshort tjetër, po lidhem me një tjetër burrë, për të mos qenë vetëm apo meqë ai këmbëngul dhe mua më vjen keq?” Një zë i brendshëm i thoshte që po tradhtonte kujtimin e Tij dhe në ato çaste ajo

përhumbej tërësisht, e mbështjellë në krahët e dashurisë që kishte përjetuar përgjatë viteve të martesës së saj. Në ato çaste ishte gati t'i binte telefonit të Sokolit e t'i thoshte që të mos vinte, sepse ajo nuk ndihej mirë, sepse... gjente lloj-lloj arsyesh që mund t'i vinin në gojë... E përmendi zilja e derës, kërceu përtpjetë, gati u pengua, kështu që i tha vetes, gati me zë: "Mblidhe veten, zonjë e dashur, ti pranove ta hidhje këtë hap, tani nuk mund të tërhiqesh."

Me një pamje të qetë, pasi vendosi në fytyrë një buzagaz të lehtë, hapi derën kryesore dhe e ftoi Sokolin të hynte brenda.

Ai e përshëndeti dhe hyri ngadalë, si i ngrirë duke ngritur paksa kokën që e mbante të ulur. Në dorë kishte një qese të madhe të zezë që e lëshoi pa kujdes në hyrje të sallonit.

- Janë gjërat e mia, - tha me zë të mbytur dhe pasi e lëshoi qesen në korridor, u drejtua për nga dhoma e ndenjjes.

Linda eci pas tij duke u përtpjekur të dukej më e lirshme sesa ai, por shtrëngimi që ndiente në gjoks, gati po i merrte frymën. Ajo e ftoi të ulej në tavolinë dhe vetë vazhdoi të merrej me shtrimin e tryezës. Ai qëndronte i heshtur duke vështruar me admirim gjithçka rreth tij.

- Sa mirë! - tha. - E kisha harruar erën e shtëpisë, të gatimeve... Të falënderoj, Linda, - vazhdoi ai me zë të butë ku dallohej kënaqësia.

- Për mua, familja është e shenjtë, Sokol. Ne kemi pasur nga një familje, prandaj është e vështirë për të dy... mua më duket sikur jam në ëndërr, sikur nuk jam unë... por të premtova që do të përtpiqem, - tha ajo me zë të dobët ku dallohej pasiguria.

- E di, - foli Sokoli, - dhe të falënderoj që më pranove, ti nuk mund ta marrësh me mend sa mirënjohës jam ndaj teje!

Ajo i vendosi në tryezë sallatat dhe gatimet që kish përgatitur një natë më parë dhe u ul përballë tij.

Kishte mjaftuar ftesa e Lindës që ai të largohej njëherë e mirë nga shtëpia e tij dhe të vendosej në shtëpinë e saj. Ndrojtja e fillimit kishte kaluar dhe pak nga pak po i vinte çehrrja e fytyrës. Pasi mbaroi gotën e verës, e mbushi përsëri të vetën dhe të Lindës. U rehatua më mirë në karrige dhe po çlirohej nga ajo paraqitje gati e ngrirë kur kishte ardhur. Në pamjen e tij po përvijohesh një tis vetëkënaqësie që lidhej me faktin se ai ndodhej aty jo thjesht si vizitor i rastit. Vetëkënaqësia nuk i erdhi vetëm nga dreka e mirë, por nga mendimi se ia arriti ta bindte Lindën. Nëse përpiqeshe të depërtoje më thellë brenda tij e t'i futeshe nën lëkurë, si thonë, mund ta kuptoje se Sokolit nuk i interesonte e kaluara e gruas me të cilën kishte vendosur të bashkëjetonte. Jo, aspak, për atë nuk kishte rëndësi se çfarë përfshinte jeta e saj e mëparshme, ajo që ishte e rëndësishme për të, kishte të bënte me diçka tjetër. Lidhja me një grua si Linda, do të ishte shpëtimi i shumëpritur, pra ai do të shpëtonte më në fund nga makthi i vetmisë dhe i shpërfilljes në jetën e tij. Linda ishte kaq e zonja dhe ai kishte arritur të fitonte respektin e saj. Për Sokolin, kjo kishte rëndësi, ai nuk priste që ajo ta donte, ndoshta me kalimin e kohës mund ta fitonte dhe dashurinë e saj...

Në këtë pikë ai nuk mund të bënte dallimin mes humbjes së vet ose dështimit, siç ai e quante, dhe dhimbjes së saj, sepse ai, as nuk dinte, as nuk mund t'i përfytyronte përmasat e dhimbjes së saj. Thonë se, vetëm kur e provon vetë diçka,

mund ta besosh tjetrin. Gjithashtu, duke qenë natyrë e mbyllur, ai nuk e vriste mendjen t'i njihte më mirë ose t'i kuptonte të tjerët. Nëse do të kishte arritur të diferenconte pikërisht brengën e tij si burrë nga dhimbja e asaj gruaje, ndoshta mes tyre nuk do të ishte krijuar hendeku, si ndodhi më pas. Por, i lodhur nga jetesa e tij, nga marrëdhëniet e prishura, nga mungesa e intimitetit, nga humbja e miqve, të cilët e kishin braktisur gradualisht, ai e kishte parë lidhjen me kolegen e vet si të vetmen rrugë shpëtimi. Ishte si ai i mbyturi që kërkon të kapet pas çdo mundësie, sado e pamundur të dukej, për të mbijetuar. Dhe ai te bashkëjetesa me të, shikonte zgjidhjen. Gruaja e dytë do të ndryshonte pozitën e tij sociale, që ishte përkeqësuar aq sa edhe të tjerët e kishin harruar, do t'i kthente vëmendjen e munguar të gruas, përkujdesjen e saj në çdo drejtim, pse jo, edhe ndonjë gjë më të bukur, pasi të njiheshin më mirë. Sokoli po përkundej nga ndjesia e mirë që kishte sjellë ndryshimi rrënjësor i jetës së tij, ndërsa po kotej ulur në kolltukun e rehatshëm, pas një dreke të shkëlqyer që ia kishte harruar shijen, kohë më parë, teksa sajonte ç'të mundte, kur kthehej në shtëpinë e tij. Kujtoi ditët kur, rëndom, nuk gjente gjë për të ngrënë dhe zgjidhja ishte porosia përmes telefonit. Një telefonatë dhe të vinin të gjitha, deri te luga dhe piruni, nuk kishe nevojë të shtoje asgjë, madje shpëtoje dhe nga larja e enëve...

Po Linda?

Ajo mblodhi enët e drekës, rregulloi tryezën dhe më pas u ul pranë tij për të pirë kafënë.

Secili ishte strukur në heshtjen e vet me frikën se çdo fjalë që mund të hynte në mes mund t'ua prishte qetësinë. Shkëmbejin ndonjë fjalë për programin që shfaqej në atë kohë në televizor, por biseda diku ngecte përsëri dhe ata mbeteshin të heshtur.

Ajo kishte hedhur vështrimin jashtë teksa muzgu kishte mbuluar gjithçka.

Ndihej si e burgosur brenda shtëpisë së saj. Në të vërtetë nuk ndihej mirë, do të donte të hidhte diçka rrëmbimthi, mbi supe, të hapte derën dhe të ikte pa e kthyer kokën pas. Të ishte e lirë si më parë, të përqafoje të bijën që ishte larguar atë drekë nga shtëpia dhe të kthehej në botën e saj. U ngrit nga kolltuku me mendjen tek ajo. Çfarë po mendonte tani? Ajo kishte ngulur këmbë më shumë se të tjerët, që Linda të vazhdonte jetën duke u ndier përsëri bashkëshorte. Linda përpiqej ta merrte me mend se çfarë mendonte e bija në ato çaste, si ndihej, sa të vështirë e kishte të ndante kujtimet e bukura të fëmijërisë me ato që po ndodhnin.

Prania e një burri tjetër në jetën e nënës së saj, që ndryshe do të quhej njerku, do përplasej me imazhin e paprekshëm të të atit që mbetej idhulli i saj.

Linda e dinte sa e vuante e bija mungesën e tij, megjithëse kishin kaluar më shumë se tetë vite, edhe pse mendohej ta fshihte. Por e ndiente kur e bija përhumbej në kujtime ose ligështohet dhe mbyllet në vetvete.

Mungesa e të dashurve nuk provohet vetëm me ndjesinë e zbrazëtisë, të boshllëkut, të dëshpërimit, por edhe me nevojën për të marrë e për të dhënë dashuri. Dhe ata kishin jetuar pikërisht ashtu, ajo që i bënte fëmijët dhe Lindën të ndiheshin të plotësuar kishte qenë dashuria. Dukej se dashuria e kish ndërtuar follenë e saj pikërisht atje, në shtëpinë e tyre të ngrohtë. Mjaftonte të kishte babin pranë ose të dëgjonte zërin e tij dhe dashuria fluturonte bashkë me të për t'i dalë përpara të atit. Madje nuk e zinte gjumi sa të kthehej i ati nga lundrimi i radhës, edhe pse Linda i thoshte të mos shqetësohej se do ta priste ajo babin. Por vogëlushja tundte kokën me atë buzëqeshjen si hënëz në fytyrë dhe i thoshte:

- Më mirë fli, ti, mam, se je e lodhur. E pres unë babin. Ai do të gëzohet kur të më shohë që po e pres.

Linda buzëqeshte dhe nuk këmbëngulte më, sepse e dinte që e bija nuk do të hiqte dorë nga e vetja, madje sa më shumë rritej aq më tepër ngjante nga i ati.

Zilja e telefonit mbi etazherin në krah të saj e trembi:

- Si kaloi dreka juaj e parë? - dëgjoi ajo zërin pyetës të së bijës.

- Po... mirë, as unë nuk e di, Jona, e kam shumë të vështirë, zemra ime!

- E di, të kuptoj më mirë se kushdo, por ju do të njiheni dhe do të mësoheni me njëri-tjetrin. Unë prandaj qëndrova tek te zja sot, që ju të ishit vetëm, - vazhdoi ajo të sqaronte të ëmën, ndërsa Linda u prek nga naiviteti i brishtë i së bijës, që përpiquej të bëhej e vlefshme në këtë situatë krejt ndryshe.

- Kur do të kthehesh në shtëpi, Jona, më mungon, ti e di që shtëpia duket bosh pa ty...

- Pooo, si nuk e di, por mos kujto se unë do të bëhem goca e tezes, edhe pse kjo më përkëdhel shumë, që të më prishi mendjen, - shtoi Jona duke folur me zë hokatar ngaqë kishte tezen pranë. Në ato çaste ajo nuk e mendonte se më pas, do të qëndronte më gjatë te teza... Të dyja ishin të shqetësuara për Lindën se e njihnin mirë dhe e kuptonin se sa të vështirë e kishte ajo hedhjen e atij hapi.

Edhe pse biseda me të bijën e gjallëroi pak, ajo nuk po dilte dot nga ngërçi që e kish mbërthyer që nga çasti kur Sokoli u shfaq në derë.

U kthye në sallon duke menduar se ai do të ishte mërziur vetëm, por kur hyri, vuri re që ai kishte mbështetur kokën në mbështetësen e kolltukut dhe kishte dremitur. Dukej sikur vinte nga një tjetër botë, e panjohur për Lindën, por dallohej që ajo botë e kishte lodhur shumë, kjo dukej aq qartë, sa mund të thoshe se e kishte të shkruar në ballë.

Lindës i kaluan shpejt e shpejt para syve të gjitha veprimet e tij të asaj dite, fjalët e pakta, sjellja e ngadaltë, gati e frenuar, sikur të kishte frikë se mos prishej diçka dhe ajo do të mbetej thjesht një ëndërr. Mendoi se njeriu me të cilin ajo po vendoste të bashkëjetonte për pjesën tjetër të jetës, ndoshta kishte nevojë që të shkëputej nga e kaluara, ndoshta kishte frikë nga vetmia. Nuk i foli, që të mos i prishte gjysmëgjumin dhe mori të ngjiste shkallët.

Këmba i preku qesen e madhe të zezë, që Sokoli e kishte lëshuar me shpërfillje në korridor. Ajo e ngriti duke menduar se shpërfillja ndaj gjërave ishte diçka që kapej lehtë tek ai, madje ai, as nuk përpiquej ta fshihte dhe kjo e

shqetësonte disi Lindën. Një njeri që ka arritur t'i lërë gjërat e tij pas dore, gjë që mund të jetë kthyer në zakon, vështirë të fillojë t'i kthejë sytë nga vetja. “Do ta kem të vështirë me këtë njeri”, mendoi ajo duke vështruar me dyshim, qesen e madhe dhe të zezë, aty pranë.

Hyri në dhomën e saj të gjumit duke e lënë të hapur derën pas vetes.

Shtrati i saj i madh, i mbuluar me mbulesën e saj të parapëlqyer prej mëndafshi iu duk më i madh se herët e tjera. Çdo gjë ishte në vendin e vet, as qimja nuk lëvizte, por dukej kujdesi i saj deri në detaje. Kështu kishte qenë gjithmonë dhe nuk do të ndryshonte ndonjëherë. Në dorë kishte qesen e zezë që nuk po vendoste ku ta linte, aty në dhomë apo në tualetin pranë. E hapi që t'u hidhte një sy atyre që ishin brenda dhe u befusua nga pamja: të brendshme të çrregullta që nuk dalloheshin nëse ishin të lara apo jo, këmisha të zhubrosura, çorape burrash, mes tyre dhe nja dy pulovra me mëngët të ngatërruara me të tjerat. E lidhi menjëherë dhe e la mënjanë duke thënë me vete se ky njeri kishte nevojë për veshje të tjera, menjëherë. Që nesër, madje duhet të shkonin bashkë se ndryshe ai nuk do bëhej mbarë. Ajo u habit me veten që kishte filluar të mendonte për gjërat që atij i duheshin, ndoshta ngaqë kujdesi për të tjerët i ishte kthyer në zakon dhe nuk mund të dilte nga vetja e vet.

U kthye duke lënë pas thesin dhe u gjend ballë për ballë me Sokolin, i cili ishte futur në dhomë duke parë derën e saj hapur.

- Këtu ishe? - e pyeti ai me zë të ulët. - Më fal se nuk të kam ndier fare, më kishte zënë gjumi në kolltuk. Pas drekës

së mirë... - dhe pa vazhduar më tej shpjegimet iu drejtua me një ton të ngrohtë: - Faleminderit, Linda! Singërisht, të falënderoj, u ndjeva si ai i eturi që... i zhuritur për ujë, e shuan etjen te burimi i duhur.

Pasi tha ato fjalë, ai iu afrua dhe e përqafoi ngadalë duke e afuar nga vetja, si për t'i shprehur mirënjohjen, do të thoshte Linda pas kësaj, por në atë përqaftim, që ajo e quajti më shumë si miqësor, kishte më shumë se aq dhe ajo e ndjeu. U shkëput nga krahët e tij me pretekstin se duhet t'i thoshte diçka, por pa e vënë në siklet:

- Të lutem, mos më keqkupto, Sokol, por mendoj se nesër duhet të shkojmë për të blerë veshje të tjera për ty dhe më pas mund t'i vendosësh në dollap.

Ajo nuk i dha shpjegime për ato që kish parë, por as ai nuk e vrau mendjen për atë gjë, e dha miratimin e tij me një të tundur të kokës dhe ndërkohë po vështronte nga shtrati i gjerë me dëshirën për t'u shtrirë aty e për t'i lënë të gjitha pas...

Vështrimi i tij pyetës sikur fliste, prandaj Linda iu përgjigj shpejt:

- Po, këtu...

Ajo u kthye pas, si për t'i shpëtuar çastit që e drejtonte drejt intimitetit të harruar vite më parë. Hyri në tualetin pranë dhomës së saj dhe mbylli derën duke u mbështetur pas saj. Frymëmarrja ishte gati të shpërthente. Me qindra mendime që zgjateshin e degëzoheshin po i merrnin frymën. Kishin kaluar pothuajse 9 vjet qëkur ajo kishte fjetur për herë të fundit me burrin e saj, i vetmi dhe i pazëvendësueshmi.

Çfarë po bënte tani? Iu duk vetja e ulët, e keqe, përderisa pak metra më tutje, në shtratin bashkëshortor e priste një

tjetër burrë, për të cilin nuk i kishte regëtirë zemra, as i ishin ngritur ndonjëherë mornica ose flutura në stomak. U mbush me frymë disa herë dhe i tha vetes: “I hyre kësaj valleje, mbaje tani dhe çoje deri në fund. Ti nuk je nga ato, që i lë gjërat në mes të rrugës.”.

Kur hyri në dhomë, pa që Sokoli ishte shtrirë dhe ishte kthyer në krahun e saj. Mbylli shpejt dritën dhe u afrua pranë shtratit. Tërhoqi ngadalë mbulesën dhe rregulloi shtresat e tjera. Çdo veprim po e kryente me ngadalësi të përpiktë sikur nga ajo përpikëri të varej fati i saj.

- Eja, Linda, - i tha Sokoli duke e tërhequr butë nga krahu. “Sa të lehtë e paska ky!”, mendoi ajo me vete dhe u fut si të ishte e ngrirë. Shtrati iu duk si i huaj, çarçafët akull të ftohtë. Ai e tërhoqi pas vetes dhe e përqafoi. Ajo u ndje e vogël në krahët e atij burri trupmadh, por nuk ishte ajo. Ishte thjesht trupi i saj pranë trupit të një mashkulli tjetër, me të cilin nuk kishte asnjë lidhje... Dhe në pasivitetin e saj provonte pa kurrfarë emocioni prekjat e tij intime prej mashkulli duke pritur që të mbaronte shpejt, pa përjetuar asgjë, ishte silueta e saj, e mbuluar nga një këmishë e hollë, që ndiqte mekanikisht atë që dihej se do të ndodhte; qëkur i hyri asaj lidhjeje. Shpirti i saj nuk ishte aty, nuk merrte pjesë në atë rit marrëdhëniesh. Kështu do të ndodhte gjithmonë, ajo e njihte veten dhe ishte e bindur se nuk mund të ndodhte ndryshe. Thjesht nuk mund t’i shmangej, ishte pjesë e marrëdhënies së re që ajo kishte vendosur të ketë në pjesën e dytë të jetës, aspak të ngjashme me të parën.

Ai u lëshua me zhurmë në shtrat dhe psherëtiu i kënaqur. Pas pak minutash, ajo dëgjoji frymëmarrjen e tij të rëndë që shpejt u kthye në një gërhimë të mbytur.

Linda u kthye nga ana tjetër dhe u mblodh kruspull poshtë shtresave që asaj i dukeshin akoma të ftohta, sikur të ishin mbledhur shpejt e shpejt, ende të buta nga lagështia, si veprimet e saj të shpejta të asaj dite, që ajo e nxiste të kalonte sa më shpejt të ishte e mundur.

Të ftohtit e motit kishte depërtuar edhe në shtratin e saj. Dalëngadalë po i mbylleshin qepallat në atë orë të vonë të natës, teksa gërhimia pranë ia kishte shtruar vençet.

Por çuditërisht, nuk ndiente më ftohtë, ishte kruspullosur pranë Tij dhe dukej sikur as frymë nuk merrte. Sa herë që strukej tek Ai, edhe sikur të ishte bërë akull, ngrohej sa hap e mbyll sytë.

Ai i thoshte se bëhej aq e vogël, sa e përfshinte në krahët e tij pa kurrfarë vështirësie. Pas kënaqësisë që provonin kur i jepeshin njëri-tjetrit, kur trupat e tyre bëheshin një, atë e zinte gjumi në krahët e Tij dhe Ai nuk e lëvizte. “Ishte sikur të trokisje në dyert e parajsës”, i thoshte ai në mëngjes, kur ajo hapte sytë. A nuk është mëkat të trokasësh për të zgjuar engjëllin? Ajo i hidhej në qafë dhe e puthte me afsh! Ashtu i gjenin mëngjeset, në krahët e njëri-tjetrit. Ajo duhet të ishte lumturia, mendonte ajo me shpirtin plot.

Drita që hynte përmes grilave të dritares së dhomës i nxori gjumin dhe ajo u shkëput nga krahët e tij pa dëshirë.

“Oh, paskam qenë në ëndërr”, tha me veten e saj, kur u kthjellua. Trishtimi u ul këmbëkryq në shpirtin e saj, zgjimi e kujtoi se kishte qenë në ëndërr me dashurinë e vetme të saj. Sa e kishte marrë malli! Vështrimi iu mjegullua nga lotët dhe ajo u ngrit që burri në krah të mos zgjohej nga zhurmat e saj të vogla. Ishte akoma herët, por ajo ndihej e ngopur me gjumë. E kishte kaluar natën me burrin e saj dhe

nuk ndihej aspak në faj, ndoshta ai e kishte ndier atë çka ajo po përjetonte dhe kishte ardhur, ashtu si bënte sa herë që ajo ndihej keq. Ai ishte aty, madje nuk ishte zemëruar kur ajo mendoi se po e tradhtonte, sepse për atë nuk ishte e tillë. Ai e dinte se në zemrën e saj do të ishte vetëm ai dhe askush tjetër. Linda kishte pritur që kur të zgjoheshin në mëngjes t'i tregonte për gjithçka, por ai ishte larguar më shpejt pa e pyetur. Pas kishte lënë vështrimin e tij të ngrohtë, që ajo e ndiente deri në thellësi të shpirtit, po dhe zhurmën e butë që krijonin valët e detit kur përplaseshin në breg. Ato kishin qenë gjithmonë pranë tyre, herë të buta, herë të egërsuara, herë dukeshin të qeta dhe Linda thoshte e gëzuar, sot qenka vaj fare deti, herë të tjera, shkumonin dhe shkuma dukej se do të arrinte deri te ballkoni i tyre. Sa herë që zgjoheshin në mëngjes, ata hidhnin sytë jashtë drejt detit dhe pamja e tij sido që të ishte i magjepshte, po dhe ngjyra e tij, thellësisht e kaltër dhe e kthjellët, ngjyroste shpirtin e secilit dhe ditët rendnin duke ndjekur njëra-tjetrën. Nuk kuptohej asnjëherë si nuk ndalonte ai vrapim ditësh.

“Ndoshta do të vijë pranë meje edhe natën tjetër”, mendoi Linda.

Ah, sikur të vinte!

Jona hyri brenda duke hedhur sytë përreth si për të kapur me vështrimin e parë ndonjë ndryshim. Shtëpia ishte e heshtur dhe ajo u drejtua nga salloni me sytë te dera e frigoriferit ku ato i linin shënimet njëra-tjetrës.

Nuk pa ndonjë porosi të veçantë, veç shënimit që Linda e kishte nënvizuar: “Shihemi në drekë, zemër!”.

Diçka kishte ndryshuar brenda hapësirës së shtëpisë së tyre dhe ajo e ndiente këtë, edhe pse nuk dukej. Mendimet ktheheshin në hamendësime që atë e shqetësonin dhe që të mos u jepte udhë atyre, filloi të merrej me përgatitjen e drekës. Kur ata të ktheheshin nga puna, gjithçka do të ishte gati. Ishte hera e parë që ajo priste nënën e saj të kthehej e shoqëruar nga një burrë tjetër...

Linda i kishte përgatitur të gjitha në mëngjes, ajo e dinte që e ëma ishte aq e fiksuar që ajo të ushqehej mirë, aq sa gatuante çdo ditë, zakonisht i përgatiste në darkë për të nesërmen, por ndërkohë ajo mund të përgatiste sallatën e të shtronte tryezën.

Mendimi se e ëma do të kthehej këtej e tutje me një burrë tjetër i qëndronte në kokë dhe nuk i shqitej, sikur ai të kishte hyrë papritur dhe të kishte prekur qetësinë e strehëzës së tyre. Ajo e dinte sa kishte ndikuar te Linda në marrjen e atij vendimi dhe tani duhej të përshtatej me ndryshimin e madh.

U dëgjuan zërat e tyre në korridor dhe në vend që të vraponte për t'i dalë përpara Lindës, si bënte gjithmonë, doli qetësisht, kur dëgjoi zërin e saj:

- Mirë se erdhët! - tha ajo duke u buzëqeshur me sytë tek e ëma, e cila e rrëmbeu në krahët e saj, si të kishte jo një ditë, por një kohë të gjatë pa e parë.

- Mirë se të gjetëm! - e përshëndeti Sokoli duke i dhënë dorën. - Si je, moj vajzë?

Pasi shkëmbyen përshëndetjet si të ishin thjesht të njohur, ata u drejtuan nga salloni.

- I paske bërë gati të gjitha! - tha Linda, kur pa tryezën të shtruar. Ajo e ndjeu që e bija nuk ishte e qetë dhe u përpoq të sillej sa më lirshëm.

Në heshtjen e tyre, ato po komunikonin duke i përcjellë njëra-tjetrës atë që të tjerët nuk e kapnin. “Unë jam këtu, gjithë sy e veshë tek ti, ti e di këtë...”

Dreka kaloi e qetë, herë-herë me ndonjë bisedë të shkurtër se si kishte kaluar dita e mësimin për Jonën. Ajo e ndihmoi të ëmën për të mbledhur tryezën dhe u shkëput prej tyre. U mbyll në dhomën e saj për të vazhduar përgatitjen e mësimëve për ditën tjetër.

“Po, tani jam më e qetë”, tha me vete, kur u gjend brenda hapësirës së dhomës së saj.

Nxori ditarin, që e kishte lënë disa kohë pa e prekur, u ul në tavolinën ku mësonte dhe shkroi: “Dita e parë ndryshe, ‘strange’, mami në bashkëjetesë me një burrë tjetër. Unë ndikova shumë që ajo të vendoste. Ndihem çuditshëm, sepse nuk e njoh, jemi takuar disa herë, kemi biseduar, por vetëm kaq. Duket njeri i mirë, i qetë, fjalëpakë. Nuk e di akoma si ndihet mami... Dje, ai erdhi për herë të parë në shtëpinë tonë. Do të jetojë me ne, paskëtaj. Sa e çuditshme është kjo situatë! Ndoshta mami do t’i heqë rrobat e zeza...”

Ajo mendonte se ky ndryshim në jetën e nënës së saj do të ishte edhe ndarja nga e zeza e veshjeve, ngjyra që kishte qëndruar aq gjatë me të, ngjyra që i përcillte aq shumë trishtim, vetmi dhe pasiguri, por edhe pse i mbante ato veshje, i kishte thënë shpesh se tek ajo do të gjente edhe mamin, edhe babin...

Pasi vendosi tri pikat në fund të fjalisë, që nënkuptonte se mendimet nuk ishin shprehur plotësisht, por ishin të turbullta, shtoi: “Babi - idhulli im!”.

E mbylli ditarin dhe u mbështet në shtratin e saj duke menduar se do të shkruante më shpesh në fletët e tij, njëlloj si Ana Frank...

Të nesërmen dhe ditët në vazhdim, Jona qëndronte me Lindën dhe Sokolin për të drekuar bashkë dhe ndërkohë bisedonin për ngjarjet e ditës, më pas ajo mbyllej në dhomën e saj. Orët e pasdites i kalonte duke përgatitur mësimet për ditën tjetër dhe duke shkruar në ditarin e saj. Edhe për atë kishte ndryshuar rituali i ditës, madje shmangej edhe prej së ëmës, që ata të kalonin më shumë kohë bashkë. Në mënyrën e saj, ajo përpiquej që bashkëjetesa e tyre të funksiononte dhe Linda të ndihej më mirë. Kishte ndryshuar edhe rituali i tyre i përditshëm, aq sa Linda nuk mund ta pranonte atë mënjanim të së bijës, këtë ia kishte bërë të qartë edhe Sokolit që fëmijët e tyre ishin njerëzit më të rëndësishëm në jetën e secilit dhe marrëdhënia e tij me djalin dhe e saja me vajzën nuk do të cenoheshin kurrë.

Ndryshimi shfaqej më shumë te Sokoli, portreti i tij po i rikthehej natyrës babaxhane të mëparshme, supet e rëna filluan të drejtohen duke u ngritur lart, trupin e mbante më drejt dhe ecjen e kishte më të sigurt.

Të gjithë e dallonin ose e vinin re dukjen ndryshe të tij, ai kapte vështrimet dashamirëse të kolegëve, që nuk kishin asnjë lidhje me të mëparshmet, ku ndiheshin nota keqardhjeje ose kritike, si t' i thoshin: “E sheh kur ke grua të hairit në krah! I gjori ti, ishe bërë për të qarë hallin!”.

Ai bënte sikur nuk i vinte re, por brenda tij ndihej i shpërblyer, aq sa po i mbushej mendja se në fund të fundit e meritonte një trajtim të tillë, nuk ishte njeri i parëndësishëm.

Pastaj edhe Linda, tani nuk ishte më grua pa burrë, por kishte në krah një zotëri si ai, që fatkeqësisht nuk kishte qenë i lumtur më parë. Dhe jo për faj të tij, në fund të fundit nuk ishte njeri dosido, për nga origjina dhe familja së cilës i përkiste. Çdo ditë e më shumë po i mbushej mendja se edhe Linda nuk ishte pa fat që ishte lidhur me të, nuk ishte lidhur me ndonjë fshatar, por me një burrë oxhaku nga Elbasani.

Sapo kish mbaruar vizitën e fundit, i ra zilja e telefonit:

- Si je, Sokol? - ai njohu zërin e mikut të tij, Lulëzimit.
- Kam dëgjuar lajme të mira, mik, - vazhdoi zëri hokatar, - kur do na mbledhësh?

- Kur të doni, - ia priti Sokoli, i gëzuar për telefonatën e mikut të tij. - Unë po dal tani dhe jam vetëm, Linda ka ikur më shpejt sot, kështu që të pres.

Sokoli u gëzua kur bashkë me Lulin, erdhi dhe Artani, kishte kohë pa u ulur me miqtë e tij. Ata e uruan për zemërsisht, edhe pse kishin mbajtur distancë më parë, pas zhurmës së përfolur aq shumë së fundmi, në lidhje me prishjen e martesës së tij.

E përgëzuan duke shprehur kënaqësinë që më në fund ai u dha zgjidhje problemeve të stërzgjatura bashkëshortore. Gotë pas gote, ai nuk po e ndiente se po e kalonte masën, sepse ndjesia e mirë e kishte bërë më të shpenguar. Vetëm kur ndjeu efektin e alkoolit që po ia trashte gjuhën dhe këmbët nuk po e mbanin mirë peshën e trupit, u tha miqve ta linin me aq. Kur arriti në shtëpi, u përpoq të mos e jepte veten, megjithëse këmbët i dridheshin ende, arriti të ulej në tryezë pa rënë në sy.

- U vonove, - i tha Linda teksa po shtronte mbulesën e tryezës së ngrënies. Bardhësia e saj gati i mori sytë Sokolit nga shkëlqimi dhe lulet e vogla nëpër të sikur u përhapën nëpër tryezë.

- Sa rëndësi u kushton këtyre gjërave dhe ti, mund të hamë më shpejt ndërkohë që sorollatesh me mbulesën, - i tha ai Lindës, i paduruar.

- Më fal, por më duket normale kjo gjë, nuk është e tepërt. Ju si vepronit më parë? - e pyeti ajo duke i lënë të nënkuptonte kohën para lidhjes me të.

- Shtroja letër mbi tryezë, asgjë më shumë. Nuk më jepet për të gatuar, në më të shumtat e rasteve i merrja të gatshme, se ajo... ish-gruaja, ime kthehej vonë.

Linda nuk foli, megjithëse i lanë një shije jo të mirë ato që dëgjoji dhe shpengimi i tij në të treguar, pa kurrfarë droje. Ai fliste dhe hante shpejt ndërkohë.

- Më duket sikur i ke kthyer disa gota, - iu drejtua ajo me ton të ulët, por serioz. Ajo druhej nga fakti mos e bija shfaqej aty në kohën kur Sokoli nuk dukej mirë. Sa mirë bëri që hëngri më shpejt dhe nuk na priti, mendoi me veten e saj.

- Po, isha me dy miqtë e mi, e dashur, - vazhdoi ai, - e teprova pak, por tani do të shtrihem dhe do të bëhem qiqër, - iu përgjigj menjëherë ai. Ajo dalloi tonin e tij ironik dhe nuk foli.

Para se të largohej për në dhomë, nuk harroi t'i thoshte:

- Mund t'i ftoj më miqtë e mi bashkë me gratë në fundjavë? Ata kanë dëshirë të njihen me ty. - Pa dalë ende nga salloni, Linda dëgjoji mbyturazi zërin e tij: - Në të vërtetë unë i ftova këtë të shtunë, mirë bëra, apo jo?

Ajo nuk arriti të shtonte asgjë, sepse ai ishte larguar më në fund duke lënë pas zhurmën e hapave të rëndë dhe grahmën e rëndë të pijes. E quante të mbaruar, edhe ftesën e kishte bërë, ndërsa Lindën thjesht e vuri në dijeni. Ajo nuk u ndje mirë, as nga toni, as nga shpërfillja në sjelljen e tij.

Në sallon ra heshtja. Linda mbloodhi pjatat, pastroi gjithçka dhe u ul në kolltukun përballë ballkonit. Vështrimi i saj endej gjithandej dhe nuk qëndronte askund. Ai prekte degët e pemëve, që dukeshin jashtë, përkëdhelte gjethet e mbetura ndër degëza, që teksa tundeshin dukeshin sikur donin të mbaheshin akoma për të mos rënë. Asaj iu dhimbsën gjethet me ngjyra të ndryshme, nga e purpurta deri tek e gjelbra, të gjitha pak nga pak do të përfundonin në tokë të shkelura nga këmbët e kalimtarëve. Përfytyroi kërcitjen e tyre, zhurmën e butë, sa të këndshme, aq edhe të trishtë.

Ishte vjeshtë, stina që asaj i shtonte trishtimin, por kjo vjeshtë dukej se kishte ardhur edhe më e trishtë. Ajo nuk ia ushqeu vetes këtë mendim, u rrek ta largonte, pa kuptuar lëkundja dhe rënia e gjetheve e kishin kthyer pas, nëpër të tjera kujtime. Nëse përfshihej në botën e tyre do të humbiste dhe më pas do ta kishte të vështirë të kthehej.

Kohët e fundit i ndodhte më shpesh një gjë e tillë, ndryshe nga më parë, kur e bija e kuptonte dhe me marifetet e saj, që ajo dinte si t'i bënte, ia prishte mendjen aq bukur, sa ajo kthehej aty ku ishte, pranë saj. Vetëm Jona mund ta kthente në të tashmen.

Atë të shtunë, Linda edhe pse nuk u pyet, mendoi t'i priste miqtë e Sokolit sa më mirë. Nuk i dha rëndësi faktit që ai e anashkaloi dhe nuk e diskutoi me të. Sidoqoftë, ajo do t'ia kujtonte se duhet të bisedonin më shpesh, që ai të mos sillej ashtu siç ishte mësuar më parë. Ai tani për tani kishte nevojë të rimerrte veten, të kujtohej se ndryshimi fillon nga vetja.

Por, patjetër, duhet t'i kujtonte se nuk mund të sillej sikur jetonte vetëm, përderisa ai vetë kishte dashur të lidheshin bashkë. Linda po e kuptonte se Sokoli ishte mësuar të bënte siç i vinte pa e diskutuar me të tjerët. Këtë mënyrë jetese po e zhvendoste tashmë në një shtëpi tjetër.

Më në fund ai po vendoste sërish lidhjet e tij të hershme miqësore dhe kjo ishte shumë e rëndësishme në kohën kur ai po rifitonte besimin te vetja. Ajo i kujtoi vetes se kishte marrë përsipër ta ndihmonte Sokolin të rigjente veten. Nëse shpresonte të kishte një familje me të, duhet t'i anashkalonte ato gjëra, që herë-herë nuk i dukeshin të përshtatshme.

Sikur përpjekja të varej vetëm nga ajo, ngjarjet mund të merrnin për mbarë, aq më shumë, një marrëdhënie e sapokrijuar në kushte të veçanta si të tyre, kërkonte mbështetje dhe përkushtim nga të dy.

E përfshirë në punët e përgatitjes së drekës, nuk e vuri re si kaloi koha. Jona e kishte ndihmuar deri në momentin që ajo i kishte gati të gjitha, i mbetej vetëm t'i vendoste në tryezë. E përqafoi të bijën që po bëhej gati të shkonte te tezja e saj. Kënaqej shumë kur shkonte atje, sepse kalonte kohë me djemtë e tezes, të cilët e donin shumë dhe i gëzoheshin motrës së tyre.

- Mos u lodh shumë, mam, - i tha Lindës para se të largohej. Si gjithmonë ajo nuk harronte t'i linte porositë për kohën kur nuk do të ishte me të. Linda buzëqeshi me kujdesin e së bijës, që edhe me praninë e Sokolit në jetën e saj, nuk kishte ndryshuar, ndonëse nuk shfaqej aq haptazi si më parë.

- Dhe ti, kujdesu për veten, mos më shiko mua, se më duket sikur të kam lënë pas dore...

- Pas dore mua? - qeshi Jona pa e lënë të vazhdonte më tej. - Mund të ndodhë një gjë e tillë? - tha ajo duke nënqeshur dhe nxitoi të largohej, ndryshe Linda mund të pikëllohej dhe nuk do të ndihej mirë me miqtë e xhaxhi Sokolit.

Ato u përqaftuan dhe Linda iu kthye punëve të fundit për drekën. U kujtua se Sokoli kishte dalë për të marrë verën dhe frutat. Mendoi se duhet të ishte kthyer më parë, por nuk ia ushqeu vetes shqetësimin se diku kishte ngecur dhe mund të kishte harruar... Shqetësimi se do të kishte takuar ndonjë shok dhe do të ishte duke kthyer ndonjë gotë kishte filluar së fundmi ta bezdiste. Ishte diçka e panjohur për të dhe kjo ndikonte jo mirë tek ajo, por edhe në marrëdhënien e tyre.

Por si bënte gjithmonë, e mësuar tashmë t'ua dalë punëve vetë, i dha dorën e fundit vendosjes së gatimeve hijshëm në tryezë, i kishte përgatitur duke mos harruar asnjë detaj. Do të donte që edhe Sokoli t'i jepte një dorë ndihme sepse ai vetë i kishte ftuar miqtë e tij. Po me sa dukej i vinte më për mbarë t'i gjente të gjitha gati dhe të mos lëvizte as gishtin. Pikërisht ky qëndrim i tij e nervozonte, ishte njësoj si të kishin vendosur një pakt ku ajo të shërbente dhe ai të vinte

si i ftuar. Nuk po i largonte dot mendimet bezdisëse që i lëvrinin në kokë, sepse kishte vendosur të bashkëjetonte me të për të krijuar një familje dhe jo për të qenë shërbëtorja e tij. E ndiente që edhe Jona nuk ndihej mirë si më parë, por nuk ia shprehte. Ndoshta ajo me veten e saj mund të ishte penduar që e kishte nxitur të ëmën. Kontrollloi për herë të fundit tryezën nëse kishte ndonjë të metë, por u qetësua se kishte mbaruar në kohë. Dëgjoi zërin e Sokolit që i thirri nga korridori dhe tha me vete se më në fund kishte ardhur para të ftuarve.

Ai i buzëqeshi sa e pa dhe iu afrua ta përqafonte.

- Ej, kam grua nikoqire unë, jo shaka, - tha me mburrje.

Linda ndjeu erën e alkoolit dhe iu largua.

- Nuk mund të vije më shpejt sot? U nise për të mbaruar punë dhe gjete kohë për të pirë, kur ke ftuar shokët e tu? Ti e di që nuk më pëlqen kjo gjë.

- Po jam i lumtur, moj grua, nuk e kupton që pi nga lumturia?

- Më ke treguar që pije nga hidhërimi, tani po më mbush mendjen që u pika dhe nga gëzimi?! Të lutem, Sokol! - ia ktheu Linda me zë të indinjuar.

Nuk arriti të vazhdonte më tej, sepse u dëgjua zilja e derës. Ajo nxitoi të priste të ftuarit e ditës duke fshirë gjurmët e shqetësimit dhe të bisedës që në të vërtetë, vetëm bisedë nuk mund të quhej! Ngjante me një lloj krisjeje.

Sokoli e ndoqi pas duke i ftuar miqtë e tij drejt sallonit. Ai dukej shend e verë atë pasdreke, ishte hera e parë që mund të priste miqtë në shtëpi. Krenar dhe buzagaz ai ua prezantoi Lindën të ftuarve. Me thjeshtësinë dhe mirësinë e

saj Linda ua fitoi zemrat të ftuarve, kur ata e kishin humbur shpresën që Sokoli mund të kishte një grua të hairit dhe një familje të rregullt.

- Të lumshin duart, Linda, i ke qarë! - qenë urimet e shpeshta që i përcillnin miqtë, teksa nuk mbetej gjë nëpër pjata duke menduar se më në fund i qeshi fati dhe Sokolit. Edhe ajo u çlirua nga ankthi i mëparshëm, çdo gjë po shkonte mirë, kështu që mund të vazhdonte më pas bisedën e lënë përgjysmë. Përsëritja e shprehjes “pi nga lumturia” ishte bërë e padurueshme, si ndodh që njeriu ta thotë rëndom një gjë të tillë, mendonte e përhumbur Linda dhe vazhdonte të përsëriste me veten e saj: “Një burrë pi nga hidhërimi, por pi dhe nga gëzimi! Pra pi, në të dyja situatat! Ç’kuptim kanë këto fjalë? Po një grua çfarë bën kur hidhërohet ose kur gëzohet?”.

Ditë pas dite familja e re po hynte në rutinën e re: Linda me dëshirën e saj, për ta mbështetur dhe për ta ndihmuar Sokolin, që po përshtatej më shpejt nga ç’mund të pritej me mënyrën e re të jetesës dhe Jona me shmangien nga të qenët shumë kohë e pranishme.

Ata të dy, çdo mëngjes, niseshin bashkë në punë dhe më pas secili futej në dhomën e vet të vizitave.

Të gjithëve u binte në sy ndryshimi i dukshëm i doktorit, gjë që dallohej menjëherë te veshja e tij: këmishët e reja, të kollarisura, në ngjyra të ndryshme që nuk kishin asnjë ngjashmëri me të mëparshmet, pulovrat dhe xhaketat, po aq të reja, që i ndërronte shpesh. Por ajo që binte më shumë në sy ishte ecja e tij dhe pozicioni i trupit; kishin ndryshuar kryekëput.

Nuk ishte ai burri me supet e varura që ecte kokëvarur që si e si t'u shmangej të tjerëve dhe kalonte pa e vënë re kush. Ndryshimi ishte kaq i dukshëm, sa u binte në sy të gjithëve:

- Doktor Sokoli duket më mirë, - thoshin me njëra-tjetrën infermieret dhe sanitaret.

- Eh, ç'të bën gruaja, - hidhej tjetra dhe bisedat zgjatashin e zgjatashin duke u hedhur në histori të tjera, aq sa nuk u gjendej fundi.

Por një gjë ishte e sigurt. Të gjithëve u pëlqente që “doktori babaxhan” po e merrte veten, sepse ndryshimi i tij vihej re menjëherë.

Megjithatë, Linda, edhe pse e kishte filluar prej andej ndikimin tek ai, nuk entuziazmohej shumë. Ajo po përpiquej me dashamirësi t'i qëndronte pranë atij njeriu duke i kushtuar vëmendje dhe kujdes, të njëjtën gjë priste dhe nga ai. Fatkeqësisht, nuk mund të mos vinte re se ai jo vetëm po mësohej keq, duke i gjetur të gjitha gati, por nuk merrte përsipër asnjë përgjegjësi, asnjë lloj angazhimi. “Kjo është bashkëjetesë, dreqi ta hajë, - i tregonte një ditë mikes së vet, e nervozuar nga debati i mëngjesit me Sokolin, - që ne zgjodhëm ta bëjmë bashkë! Më duket se Sokoli ka kaluar në cakun tjetër, ku gruaja mban të gjitha përgjegjësitë dhe kryen çdo gjë tjetër. Mua kjo gjë nuk më duket e drejtë, apo jo? Në fund të fundit secili, qoftë burrë apo grua është zot i vetvetes, nuk është detyrim i gruas dhe as ajo nuk është pronë e burrit.”

Madje, pasdite, si bënte kur nuk ndihej mirë, kishte marrë për të shfletuar një nga librat e saj të parapëlqyer. Ishte ulur për të ndjekur profesoreshën e njohur Robin Norwood, duke përfytyruar sikur edhe ajo bënte pjesë në

grupin e njerëzve që ndiqnin seancat e psikoterapeutes së njohur amerikane.

Të lexuarit, kalimi i një kohe me librin, në kohën e lirë, kishte qenë gjithmonë një pasion, që e çlironte nga ngarkesa psikologjike. I lindi ideja të nxiste dhe Sokolin, ta kthente te leximi, aq më shumë që ai kishte qenë student shumë i mirë i mjekësisë në brezin e tij. Në vend që të dremiste, pasi kthehej vonë, do ta kujtonte të kthehej te leximi. Ky mendim e entuziazmoi, u ngrit dhe pa orën. Pasi të çlodhej pak, do ta merrte të dilnin për të blerë librat që ai donte. Patjetër kjo do ta ndihmonte, mund të ndihej më mirë shpirtërisht.

Ora kishte kaluar dhe ai nuk po dukej. Ajo ishte kthyer në shtëpi, më parë, ishin takuar në dalje të poliklinikës dhe ai i kish thënë të shkonte përpara se nuk vonohej. Por në të vërtetë nuk dukej gjëkundi, “Ndoshta ka takuar ndonjë nga miqtë e tij”, tha ajo me vete.

I thirri Jonës dhe u ulën të dyja për të ngrënë drekën. Sikur harruan që pjesë e tavolinës ishte dhe një person i tretë, kaq u përfshinë në “muhabetet e tyre gocat”.

Aq të përfshira ishin teksa Jona i tregonte një ngjarje për të qeshur nga dita e saj në shkollë, sa nuk dëgjuan portën që u hap. Vetëm përplasja e saj dhe zhurma që la pas i bëri të ngrihen vrik nga tryeza. Dolën në një kohë në korridor. Përpara tyre qëndronte Sokoli me njërën anë të këmishës të dalë dhe me xhakëtën që e mbante të varur mbi njërin sup. Me zor po qëndronte në këmbë dhe anohej sa andej këndeje.

- Ç’është kjo gjendje kështu, Sokol, ti më the se nuk do të vonohesh, - iu drejtua Linda e shqetësuar nga pamja e tij.

Jona kishte mbetur e ngrirë dhe nuk po thoshte asnjë fjalë.

- Eee takova Mondin... Bertin dhe pimë nga një gotë, ja kështu.

- Nga një?! Nuk më duket ashtu! - vazhdoi Linda me ton qortues.

- E po, nuk do të të jap llogari ty! - ia priti ai me zë të lartë duke shtuar: - Dhe i qerasa miqtë e mi. Mbaroi paga sot, - tha duke qeshur fort dhe duke futur duart nëpër xhepa e duke i nxjerrë pa gjë. Këtë veprim e përsëriti disa herë.

Jona, që vazhdonte ta vështronte si e ngrirë, pa shtuar asnjë fjalë, u kthye dhe u nis drejt dhomës së saj.

Linda iu afrua duke e mbajtur nga krahu për ta ndihmuar të futej në sallon.

- Kam uri, - i tha ai, - do më japësh për të ngrënë?

Ajo e ndihmoi që të ulej në tryezë. Pastaj mori pjatën që ishte gati dhe ia afroi, pa i thënë asnjë fjalë.

- Kam grua nikoqire, - thoshte ai duke ngrënë me zhurmë.

- Po, ke grua, atëherë pse shkon që të pish jashtë?

- Se jam i lumtur, moj, nuk e kupton?

- Të lutem, Sokol, jemi në të tjera kushte... Kemi tjetër marrëdhënie bashkë dhe jemi mjaft të rritur, për t'u sjellë si të tillë.

- Jam i lumtur, të thashë, prandaj pi! Mos më kërko më llogari mua!

- Ti duhet të heqësh dorë nga ky zakon, Sokol, po dëmton veten dhe ne. Të lutem, mos harro, është dhe ime bijë në shtëpi!

Zëri i saj shprehte indinjatë, por ai nuk po ia vinte veshin se hante me uri. Mbaroi dhe gati u rrëzua tek po ngrihej. Duke u mbajtur arriti te kolltuku përballë televizorit dhe u

lëshua rëndë. Pas pak minutash i mbylli sytë, i mbështetur në mbështetësen e tij.

Linda nuk arriti ta shoqëronte në dhomë, e la të qetësohej pak e më pas do ta ndihmonte për në dhomë. Ishte tronditur tej mase. Ajo i la mënjanë planet për të blerë libra atë pasdite, sepse atij zor t'i dilte pija shpejt.

E pamësuar me një gjë të tillë në familjen e prindërve, por edhe në familjen e saj të mëparshme, ajo po shqetësohej nga ky zakon i tij që linte gjurmë gati çdo ditë.

Si do ta ndihmonte atë njeri, që ngushëllimin për të harruar e gjente te pija?

Ajo kishte krijuar në kokën e saj mendimin se njeriu duhet t'i përballojë dhe t'i mbajë vetë të gjitha, jo të shmanget e të bëhet pre e dobësive të veta. Nëse ai nuk kishte dëshirë të dilte nga ajo gjendje, Linda do ta kishte vërtet shumë të vështirë...

“Nesër duhet të bisedoj shtruar me të, - mendoi ajo, - patjetër duhet të ulemi dhe të flasim...”

Të nesërmen, Sokoli ishte zgjuar më herët, kishte zbritur në kuzhinë dhe kishte përgatitur kafetë. Kur hyri Linda ndjeu aromën e kafesë dhe u habit, sepse e përgatiste çdo mëngjes vetë.

Ai e përshëndeti dhe ia afroi kafenë pranë tavolinës ku ajo kishte qëndruar duke e parë.

- Mirëmëngjesi! - e përshëndeti ai me një zë ku ndihej ndrojtja. - E teprava mbrëmë...

- Mirëmëngjesi! - ia ktheu Linda. - Prandaj qenke zgjuar herët sot?

- Linda... më fal për dje! - vazhdoi ai. - As vetë nuk e kuptova si u deha, qëndruam sa për të pirë nga një gotë, për t'u çlodhur pas pune, por më pas erdhën dhe të tjerë, aq sa nuk po kuptonim më se sa po kthenim.

Linda nuk foli, heshtja e saj ishte njësoj si të kishte shprehur pakënaqësinë e mbledhur.

Ajo donte me gjithë zemër që ai të hiqte dorë nga ai zakon, sepse e kishte kuptuar që tashmë ishte tërësisht në varësinë e alkoolit. Ajo nuk e kishte ditur më parë dhe tani po përjetonte problemet që vinin në familje, kur një pjesëtar i saj është përdorues i tij.

Duke qenë mjeke e kuptonte se kishte të bënte me një problem që vinte nga e kaluara e tij, jo vetëm për shkak të martesës së tij problematike dhe të prishur, por rrënjët duheshin kërkuar më tej, në mënyrën se si ishte rritur. Ajo mendonte se i kishte munguar dashuria dhe mbështetja. Sepse që ai kishte pak miq, kjo dukej, madje, ata po i afroreshin pas lidhjes me Lindën, por edhe që ai e kishte humbur vetëvlerësimin dhe besimin te vetja, këtë Linda e dallonte çdo ditë e më shumë duke bashkëjetuar me të.

Ajo u kthehej shpesh librave të psikoterapeutëve për të kuptuar më mirë se çfarë ndodh me personat që abuzojnë me alkoolin, sepse gjithnjë e më shumë po ndiente se ky po bëhej problem për të dhe për Jonën. Nuk kishte si të ndodhte ndryshe, nëse një person në familje krijon varësi nga alkooli, personat e tjerë jetojnë në atë vorbull dhe të dyja ato po i përjetonin për herë të parë shqetësime të tilla.

Linda e ndjeu që ishte përfshirë në vorbullën e mendimeve, të cilat e shtynin vetëm në një drejtim: si ta ndihmonte njeriun, me të cilin vendosi të bashkëjetojë, që të shpëtonte nga ajo varësi dhe t'i rikthehej vlerave të tij. Sepse në thelb ai ishte njeri i mirë, madje kur nuk pinte, gjë që ndodhte rrallë, me të mund të bisedoje për shumë tema dhe dilte se ishte një bashkëbisedues i këndshëm. Kjo mbaronte, kur ai vihej përballë gotës. Aty merrte fund çdo gjë, ai shndërrohej në një njeri tjetër, bëhej i vrazhdë dhe i paaftë për të reaguar. Ky tjetërsim ishte sa i dhimbshëm, aq edhe shqetësues.

Linda nuk e kishte parë asnjëherë të pinte gjatë kohës kur ishte në punë, ishte korrekt dhe i saktë, të gjithë e vlerësonin si kirurg. Por, me të mbaruar punën, zhdukej për t'u kthyer në fund të ditës xurxull. Ndodhte që të arrinte duke u mbajtur me zor deri në shtëpi dhe atje duhet ta ndihmoje, sepse mund të plandosej përdhe. Ajo e kishte të pamundur ta ngrinte trupin e tij të rëndë, prandaj duhet të ishte patjetër në shtëpi, kur ai kthehej, që ta ndihmonte të hynte në kuzhinë, ku më pas mbetej aty në kanape. Më vonë zgjohej dhe hynte në dhomën e tyre. Kështu ndodhi edhe një natë më parë, kur u përmend më shpejt, Linda e ndihmoi të ecte, se nuk e mbanin këmbët. Ndërsa ngjiteshin, ai afroi kokën pranë fytyrës së saj dhe e puthi duke thënë:

- Sa aromë të mirë vjen!

Linda nuk foli, por hapi derën e dhomës dhe e ndihmoi të shtrihej. Ai e tërhoqi dhe me forcën e krahëve të tij prej burri e tërhoqi dhe atë pranë vetes, ndërsa frymonte me vështirësi. Lindës i vinte duhma e alkoolit në hundë, gati t'i

merrte frymën. Nuk mund të shkëputej nga krahët e tij edhe pse ishte në gjendje plotësisht të dehur.

- Mos më ik, - i thoshte ai duke gulçuar, - jam burri yt, - duke i hipur sipër si i ndërkyer. - Ti je kaq e mirë, më duron, pse nuk bën dashuri me mua? - fjalët e tij zvogëloheshin e përgjysmoheshin nga orgazma që i vinte shpejt dhe e plandoste më pas trupin e rëndë mbi të, aq sa ajo duhet të lëvizte e të shtyhej e sforcuar që të shpëtonte nga pesha e trupit të tij të rëndë.

Kur u zgjua në mëngjes iu duk se kudo vinte era e rëndë e alkoolit, i dukej sikur i kishte hyrë edhe asaj brenda qenies. Pasi bëri një dush për të larguar atë erë nga vetja dhe hapi dritaret të hynte ajri i pastër, zbriti poshtë dhe ndjeu aromën e kafesë, që çuditërisht, edhe atë mëngjes, po e bënte Sokoli.

- Mirëmëngjesi! - e përshëndeti ajo zëmbytur. Ishte zgjuar me dhimbje koke nga mendimet që i ishin bërë lëmsh dhe nuk i shqiteshin. Ato silleshin rreth ideve të ndryshme që i vinin në kokë, për të ndikuar sadopak te Sokoli. Kjo ishte më e rëndësishmja, ndryshe do të përballeshin me probleme më të rënda më pas, që lidheshin me shëndetin e tij. Po të ftonte njerëz në shtëpi herë pas here, të afërmit e tyre ose miq të përbashkët, kjo mund të ndikonte te Sokoli, ndoshta nuk do të qëndronte jashtë nëpër lokale duke pirë për orë të tëra. Po atë do të bënte dhe sonte, do të fillonte nga të sajta, ata ishin njerëz të thjeshtë, nuk e vinin tjetrin në siklet për asnjë arsye, madje ishin dashamirës me Sokolin. “Ndërsa nesër do t’i them motrës të vijë nga ne për drekë, - mendoi ajo, - edhe Sokolit i pëlqen, sepse Katja e shoqëron me ndonjë gotë.”

- Eja, moj Katja, se na mbetën gotat bosh, - i thirri ai Katjas që hyri duke qeshur brenda.

- Erdha, erdha, Sokol, - tha ajo dhe zuri vend në tryezë.

- Si kaluat sot ju? - i pyeti të dy.

- Mirë, mirë, ja, po të prisnim, - ai shprehte kënaqësinë që ajo ishte aty për të drekuar bashkë.

Linda e dinte që atij nuk i pëlqenin shumë vajtje-ardhjet nëpër njerëz të afërt, por kur vinte Katja nuk bezdisej. Ndodhte që pa lajmëruar fare, kur kthehej në shtëpi, sillte edhe ndonjë shok me vete. Linda e kishte kuptuar se ai ftonte ata që e kishin qejf pijen. Ky ishte kriteri nëse dikush vlente të vinte ose jo. Megjithatë ajo mendonte se më mirë të pinte në shtëpi sesa jashtë, të paktën këtu mund ta kontrollonte sa pinte.

Ai mbushi gotat me verë dhe e ngriti të tijën për ta trokitur me të tjerët.

- Eh, moj Katja, çfarë motre ke! Nikoqire e punëtore sa s'thuhet! Më bëri njeri dhe mua! - iu drejtua ai Katjas, të mendoje se ajo që thoshte ishte plotësisht e vërtetë. Ndërsa ata bisedonin dhe hanin, Linda që e kishte porositur atë ditë të motrën të vinte nga shtëpia në drekë, e dinte sa mund të bënte ajo. Mund të pinte më shumë se ajo për ta shoqëruar, por e dinte që ai do të vazhdonte më pas, derisa të zbrazej shishja e të hapej tjetra.

Zërat e tyre e shkëputën nga mendimet, ia kishin marrë me zë një kënge lirike nga treva e Elbasanit dhe po e këndonin gjithë qejf. Linda vuri buzën në gaz; ata kishin ardhur në qejf dhe po e shijonin, më shumë nga të gjithë Sokoli, që ishte

skuqur ca nga vera dhe ca nga të kënduarit. Mori shishen për të mbushur gotat, por Katja duke buzëqeshur i tha:

- Sikur ta lëmë me kaq, Sokol, se unë nuk mundem më, edhe ti je i lodhur, sa je kthyer nga puna.

Ai nuk i ktheu përgjigje, por vazhdoi të pinte ngadalë-ngadalë duke dëgjuar bisedën e tyre pa e pasur mendjen aty. Ato e kuptuan se pa mbaruar shishja, ai nuk do të ngrihej nga tryeza.

Të paktën sonte është në shtëpi, dukej sikur i thoshin ato njëra-tjetrës.

Katja u largua duke marrë me vete shqetësimin e së motrës. Ajo asnjëherë nuk i thoshte gjë për mospërputhjet e tyre, sepse e dinte që Linda nuk do të dorëzohej.

Ishte fatlum ai burrë që kishte në krah motrën e saj, sepse ajo dinte të jepte më të mirën.

Ku e gjente durimin të përballonte një situatë të tillë, aq më shumë që në familjen e tyre, askush, as babai, as vëllezërit nuk pinin. Asaj i dukeshin ndryshe burrat që pinin, nuk ngjanin me askënd në familjen ose në rrethin e tyre shoqëror. E ndiente se vesi i Sokolit po ndikonte shumë në gjendjen shpirtërore të së motrës. Katjan e hante merakun për Lindën, ajo po ngarkohej çdo ditë e më shumë psikologjikisht.

Sa ishte gëzuar, kur e motra vendosi të ndërtojë një marrëdhënie të re me doktor Sokolin! Më në fund ajo do t'i hiqte rrobat e zisë, më në fund ndoshta do t'i largohej paksa dhimbjes së madhe të shpirtit! Aq shumë ishte gëzuar, sa kishte harruar që edhe vetë mbante po atë ngjyrë në trup. Nuk e mendonte fare, sepse dhembja që kishte përjetuar Linda ishte e pakrahasueshme; e pangjashme me asnjë tjetër, por

tani, Linda po vuante përsëri, në një mënyrë tjetër, edhe pse nuk ankohej. Katjas iu duk se po fliste me vete, teksa ecte rrugës për në shtëpi. Shqetësimi për të motrën nuk i ndahej.

Kur hyri Jona, e gjeti të ëmën duke mbledhur pjatat. Ajo po vështronte lëvizjet e saj të heshtura dhe Sokolin që ishte gjysmështrirë në karrige, me gotën në dorë.

- Ooo erdhi vajza e mirë e xhaxhit! Ku ishte ti? Na mungove sot në tryezë, - i tha ai fytyrëqeshur.

- Kishim aktivitet pas mësimit, - iu përgjigj ajo zëulët. - Shoh që paskeni mbaruar, kështu që unë po ngacmoj diçka në dhomën time, sepse nuk kam kohë. Kam shumë mësime për nesër, - tha ajo shpejt e shpejt dhe doli jashtë.

Hyri në dhomën e saj dhe shtyu derën pas vetes. Nxori librat nga çanta, por nuk mund të përqendrohej. Çdo ditë që kalonte ajo përjetonte ndjenjën e fajit, që e kishte nxitur të ëmën të bënte ndryshimin në jetën e saj. Ajo vërtet kishte dashur që Linda t'i largohej disi dhimbjes së saj, t'u ikte atyre veshjeve të zeza, që nuk mund t'ia shihte më veshur, por ajo që po përjetonte çdo ditë e ëma ishte kthyer në makth. Nuk ishte asnjëherë e qetë ose e qeshur, edhe pse përpiqej shumë të mos e shfaqte. Ajo dëgjoi zërat e tyre që vinin deri në dhomën e saj:

- Mjaft më kërkove llogari, më je bërë si ajo tjetra...

Jona brofi në këmbë dhe rrëmbimthi hyri në sallon. Ajo vërtet kishte menduar që bashkëjetesa do të kishte probleme e debate, por do ta largonte të ëmën disi nga trishtimi, që nuk i ndahej. Vajzës nuk i kishte shkuar ndër mend se ajo do t'i shkaktonte aq shumë probleme.

E ëma ishte përballë tij, e egërsuar, gati t'i hidhej sipër. Nuk e kishte parë kurrë aq të zemëruar. I shkoi pranë që ta

largonte nga Sokoli dhe për t'i shpëtuar ndonjë fjale tjetër të rëndë, që ai i lëshonte breshëri sa herë që dehej.

- Mos guxo të bësh krahasime të tilla! - thirri Linda me zë të lartë.

Ai nuk foli më, kur pa Jonën pranë tyre, u lëshua në kolltukun e tij si të zhytej brenda, i pafuqishëm për të qëndruar akoma në këmbë.

Jona e mori nga krahu të ëmën duke e larguar nga dhoma dhe të dyja u larguan pa folur. Si njëra dhe tjetra e ndienin se fjalët ishin pa vend, ato kuptoheshin në heshtje. Njëra e tronditur nga ato që Sokoli nxirrte nga goja si ta fshikullonte dhe tjetra e shastisur nga sjellja e burrit të mamit, që nuk kishte kurrfarë ngjashmërie me figurën e babait të saj; të gdhendur në mendje dhe në zemër.

Ditën tjetër, ata dolën të pafjalë nga shtëpia. Rugës për në punë, Sokoli i kërkoi përsëri falje Lindës, por asaj nuk i bënë përshtypje fjalët e tij. Kur hynë në poliklinikë, në korridor takuan njërin prej kolegëve të tyre. Ai i përshëndeti dhe i ftoi për kafënë e mëngjesit, por Linda u nda prej tyre me justifikimin se e prisnin pacientet.

- Më vjen mirë që jeni bashkë, - ajo dëgjoji zërin e kolegut teksa po largohej prej tyre, - ke ndryshuar shumë, - po i thoshte ai Sokolit.

- E vërtetë, - ia ktheu Sokoli, - por vetëm një grua si Linda mund të më nxirrte nga baltosja. E di sa e dua?! - vazhdonte ai të theksonte fjalët që u thoshte të tjerëve për Lindën. Zëri i tij i lartë dëgjohej në korridorin e gjatë, ku ende nuk kishte filluar zhurma e njerëzve. - Dhe ka një

vajzë të shkëlqyer, - shtoi ai duke parë nga ajo, që sapo hyri në dhomën e saj të vizitave.

Linda nuk arrinte të kuptonte sesi një burrë i maturuar kalonte nëpër dy ekstreme: të tjerëve u mburrej për meritat e Lindës, për gjithçka kishte bërë ajo ndaj tij, për dashurinë që ai ndiente për atë grua, ndërsa brenda familjes tjetërsohej, gati nuk njihej, ishte tërësisht i turbullt dhe i pakomunikueshëm. Nëse bëje plane për të shkuar diku dhe ai i premonte se do ta shoqëronte, nuk ndodhte asnjëherë të vinte, por edhe kur kthehej në shtëpi, ishte njësoj sikur të mos ekzistonte aty, krejtësisht indiferent për atë që ndodhte përreth tij.

Ai nuk ishte në gjendje ta kuptonte një gjë të tillë, por ajo që e mërziste më shumë Lindën ishte padëshira e tij për të ndryshuar, ishte përshtatur kaq mirë me rutinën e re, sa kur kthehej nga puna i mbetej ta kalonte kohën vetëm me miqtë e tij duke kthyer ndonjë gotë dhe nuk e vriste më mendjen për ushqimin, për veshjet që i duheshin, për lekët që nevojiteshin, sepse kishte Lindën që mendonte për të gjitha.

Më në fund kishte shpëtuar, i kishte buzëqeshur fati duke i sjellë në krah një grua zonjë. Ai kishte arritur ta njihte më mirë karakterin e saj, nuk dorëzohej kollaj ajo, nuk do ta braktiste kurrë. Thellë, brenda vetes, ai e kuptonte se nuk e meritonte Lindën, por duke humbur dashurinë për veten dhe vetëvlerësimin, nuk mund të shfaqte dashuri dhe besim për të tjerët. Ndryshe do të shqetësohej, në radhë të parë për shëndetin e tij. Edhe pse ishte mjek dhe e dinte që po dëmtonte rëndë shëndetin, nuk kishte fuqinë dhe vullnetin

të përballej me dobësinë e tij, por tërhiqej gjithnjë e më shumë nga varësia e tij vrastare.

Jona u kujtua që për festat e fundvitit përgatisnin dhuratat për fëmijët jetimë dhe ua shpinin te shtëpia e fëmijës. Këtë rit të bukur, ato të dyja e organizonin çdo fund viti, kështu që fillonin që më parë t'i përgatisnin. Ishin tamam në kohë për të filluar, mendoi ajo dhe për mamën do të ishte mirë të merrej pak me atë që i pëlqente, ashtu do të largonte disi shqetësimet e kohëve të fundit që nuk po i ndaheshin.

Kur arriti në shtëpi, ata nuk ishin kthyer. Mendoi të bënte planin se çfarë do të blinin dhe kur të kthehej Linda t'ia tregonte. Do t'ia bënte surprizë, atë do të bënte, do t'i dilte përpara, kur ta kishte gati, dhe ajo do të gëzohej, mendoi vajza me veten e saj.

Fillimisht do të merrej me dhuratat për të vegjlit. Para syve i dilnin vogëlushët, si gëzoheshin kur merrnin lodrat, si u qeshnin sytë, ata janë një vit më të rritur mendoi dhe u përhumb...

Kujtimet e rrëmbyen, iu bë vetja e vogël teksa shkante në shkollë, ishte në klasën e dytë dhe atë ditë po fluturonte nga gëzimi. Kishte ditëlindjen dhe do ta festonte në klasën e saj. Të gjithë po e prisnin të hynte në klasë dhe kur ajo u doli përpara ata filluan të këndojnë këngën "Shumë urime për ty!".

Jona po këndonte këngën e ditëlindjes dhe nuk e ndjeu Lindën që hyri ngadalë në dhomë duke menduar se mund ta kishte zënë gjumi. Por Jona, as flinte e as ishte aty, me mendje ishte në klasën e saj, atje në Himarë. Sa ishin gëzuar shokët e saj, kur kishin parë dhuratat!

- Jona e ka ditëlindjen, apo e kemi dhe ne të tjerët? - pyesin ata.

I kishin hapur dhe u gëzoheshin librave, çantave, stilolapsave, lapsave me ngjyra, çokollatave. Jona qeshte me gjithë shpirt kur shihte gëzimin e shokëve të klasës.

Qysh atëherë, nuk i ndahej mendimi se vogëlushët duhet të buzëqeshnin gjithmonë, të gjithë, jo vetëm ata që kanë prindër, por edhe ata që nuk rriten me dashurinë dhe kujdesin prindëror. Ishte një gjest kaq magjik dhurimi, sa Jona e përjetonte me hare.

Ndjeu dorën e së ëmës mbi supe dhe u kthye nga ajo.

- E paske bërë listën gati, madje i paske ndarë sipas moshës, - i tha ajo. - Do të të thosha sot, por ti ma paske kaluar, - vazhdoi ajo duke i përkëdhelur flokët e butë.

- Do të dalim pastaj t'i marrim të gjitha? Të lutem, mam, dalim sot! - i tha vajza me një ton që shprehte padurim.

Ajo nuk ia prishi duke e ditur sa ngazëllehej e bija. Dolën të dyja pa e zgjatur. Rugës flisnin dhe qeshnin me njëra-tjetrën, ndërsa dritat e shumta, që zbukuronin dyqanet e lodrave, i shoqëronin kudo. Pas disa orësh vërtitjesh sa nga një dyqan në tjetrin, u kthyen.

Kur dilte me të bijën, Linda sikur merrte nga ngazëllimi i saj dhe njëkohësisht shkëputej nga shqetësimet dhe

problemet. Duke u endur për të gjetur sendet që u duheshin, ato nuk e kuptuan si kaloi koha derisa u kujtuan se duhet të ktheheshin.

- Një kafe nga dora jote, do të më çlodhë tani, - i tha Linda vajzës, me të hyrë në shtëpi, ndërsa ajo vrapoi në kuzhinë.

- Paske ardhur, xhaxhi Sokol? - u dëgjua zëri i saj, teksa e pa Sokolin gjysmështrirë në kolltuk. - Ne sapo mbaruam blerjet për dhuratat e “Shtëpisë së fëmijëve”.

- Ç’ju ka lënë mendja, moj vajzë, - ia ktheu ai, - edhe ti me mendjen e mamasë sate shkon? Nuk na i lini neve ato, por i shpenzoni për fëmijët e botës?

Jona ngriu nga habia, nuk e priste një reagim të tillë, por nuk ia përtoi:

- Ata fëmijë kanë nevojë për dhurata, xhaxhi, që të gëzohen si fëmijët e tjerë! Ju jeni doktor dhe e dini se jo të gjithë kanë mundësi të festojnë.

Ajo u kthye nga e ëma, që nuk po thoshte asnjë fjalë, ndërsa gëzimi i mëparshëm i ishte fashitur. U largua kokulur prej tyre. Por më pas dëgjoi fjalët që shkëmbeheshin mes tyre dhe e kuptoi më mirë se sa ndryshonin nga njëri-tjetri.

- Të lutem, Sokol, mos ndërhy në të tilla gjëra që ne i ndjekim prej vitesh. Nuk besoj se kjo të cenon ty! - i thoshte Linda me zë të ulët ku dallohej toni i saj i prerë.

- Më duket e tepërt, aq më shumë që askush nuk e merr vesh se kush ua dhuron. Nuk e kuptoj këtë maninë tënde për të mbetur e panjohur? - ai nuk hiqte dorë nga shprehja e mospëlqimit ndaj atij veprimi.

- Nuk mendoj se kjo ka ndonjë rëndësi, unë nuk e bëj për të rënë në sy dhe ti e di mirë këtë gjë, - ia ktheu Linda. - Rëndësi ka që ata fëmijë të ndiejnë mbështetjen e të tjerëve.

- Mbështetje, ndihma, jeni bërë si ato qendrat e bamirësisë, - ironizoi ai, pa ia vënë veshin fjalëve të Lindës.

- Më vjen shumë keq, nëse ti mendon ashtu, për ne është shumë e rëndësishme ajo që bëjmë për ata fëmijë, - ia ktheu ajo, e vendosur të mos lëshonte pe duke përfunduar, - mund të mos marrësh pjesë, nuk je aspak i detyruar, por nuk ke pse na gjykon!

Me fjalët e fundit i dha të kuptojë se ai diskutim ishte mbyllur.

Ai i nguli sytë ekranit të televizorit dhe i kërkoi t'i sillte një gotë raki. Kjo të mungon, mendoi Linda e mërzhitur; ai nuk ishte në një mendje me to. Gjithsesi ishte disi më e qetë se atë mbrëmje ai po pinte në shtëpi. E keqja më e vogël, tha me veten e saj.

Ndërsa ajo po merrej me përgatitjen e darkës, ai i kërkoi t'ia mbushte përsëri gotën:

- Sille atë drejt shisheje këtu! - thirri ai. - Po ma jep me racion.

Linda nuk foli dhe ia afroi shishen duke e këshilluar qetësisht të mos e tepronte si herët e tjera. Ajo nuk donte që e bija të dëgjonte ndonjë fjalë të rëndë ose grindjet mes tyre, ndaj përpiquej të përmbahej duke e mbajtur situatën në kontroll.

Por gotë pas gote, shishja po boshatisej, ajo këmbënguli përsëri, duke e kujtuar se nuk do të mundej të lëvizte dot më pas. Ai, jo vetëm që nuk ia vinte veshin Lindës, por fjalët e

tij, asaj i vinin si predha: se të gjitha njësoj ishin, se ajo nuk e donte, i kërkonte vetëm llogari. Ato ishin fjalët që i drejtoheshin pothuajse çdo natë dhe i ngjanin një refreni të stonuar.

Jona ishte në dhomën e saj, por fjalët, herë të ashpra, herë të sërta apo të trishta, arrinin deri atje ku ishte ajo, duke ia vrarë gjumin edhe atë natë. Ajo nuk mund të flinte teksa ata të dy grindeshin. Nuk kishte mbetur asgjë nga qetësia që i rrethonte më parë. Në vend të saj, tanimë zotëronte atmosfera e nderë, e turbullt, edhe pse e ëma përpiqej ta shmangte, duke mos ia përcjellë shqetësimet së bijës. Por ajo jetonte aty, i shihte dhe i dëgjonte të gjitha. Kur Sokoli bezdisej nga vërejtjet e Lindës, fillonte të shfrynte me fjalë të rënda. Linda nuk i fliste më dhe kur ia përmendte ditën tjetër, atë që kishte ndodhur një natë më parë, ai nuk mbante mend asgjë nga fjalët që kishte thënë. Të dyja, nënë e bijë, përjetonin ankth dhe pasiguri, edhe pse përpiqeshin të kujdeseshin për njëra-tjetrën.

Teksa gjumi mori arratinë edhe atë natë, Jona u kujtua se të nesërmen do të vinte gjyshja, nëna Hajre. Atë e pushtoi gëzimi për të nesërmen. E kishte marrë malli për gjyshen e saj të dashur. Sa gëzohej kur shkonte tek të afërmit e të atit, i dukej sikur çmallej pak edhe me të. Kur ishte e vogël, shkonte shpesh, me prindërit e saj, tek ata, edhe gjyshërit vinin, vogëlushja gëzohej shumë kur i kishte pranë, veçanërisht nënën e saj të dashur.

Herë pas here e merrte në telefon për ta pyetur si ishte, atë bëri edhe kur Linda vendosi të bashkëjetonte me Sokolin. Ishte e shqetësuar si do ta priste lajmin, gjyshja. Por nëna e saj e mirë, që nuk lëndonte askënd, i kishte thënë me zërin e saj të butë:

- E di, shpirt i nënës, më ka treguar mami. Unë e di që ti nuk do t'ia kthesh mendjen, apo jo?

- Çfarë thua, moj nëna? - ishte hedhur vajza. - Unë e binda atë, se ajo nuk kishte ndër mend ta bënte ndonjëherë atë hap. Të paktën, arrita që pas shumë vitesh, të ndikoj te mami për të ndërruar mendje, apo jo?

- Po, të keqen nëna, pas tetë vjetësh e gjysmë... - ajo dëgjoi nga larg, zërin e saj të dredhur. I kishte mbetur në mendje mënyra si i kishte shqiptuar fjalët në lidhje me kohën duke e përcaktuar saktë sipas viteve që kishin kaluar...

Mendimi se të nesërmen do ta përqafonte gjyshen e saj të dashur e nanuriti ëmbël. Iu kujtua i ati, sa gëzohej kur e takonte nënën, e merrte në krahë dhe e rrotullonte, ndërsa ajo qeshte dhe përpiquej të çlirohej nga krahët e tij të fortë.

“Eh, ç'më bën ky djalë! Eh, mor bir.” Ngaqë nuk shkëputej dot, niste t'i përkëdhelte flokët dhe me zërin e saj të ngrohtë i thoshte plot urime për veten dhe për familjen e tij. Ata qeshnin duke i parë, vëllai i vogël shkonte dhe mblidhej te mami, kurse Jona i afrohej të atit që e tërhiqte pas vetes edhe vogëlushen e tij.

Të nesërmen, Jona me zor priste sa të mbaronte mësimi. Do të shkonte ajo, ta priste nënë Hajren dhe do ta shoqëronte te shtëpia e tyre. Linda e dinte që e bija donte ta mbaronte vetë atë punë, ndaj i tha se ajo do t'i priste në shtëpi.

Kur e pa të zbriste nga autobusi, Jona vrapoi dhe iu hodh në qafë gjyshes së saj, i mori çantën nga dora, i hodhi krahun dhe e mori me vete. Rrugës i fliste dhe e pyeste, sikur të kishte shumë kohë pa u takuar. Gruaja e moshuar, me flokët të mbuluara nga fijet e bardha, mbahej te krahu i mbesës që i nxirrte mallin e të birit. Sa më shumë rritej, aq më tepër i ngjasonte dhe në pamje. Nëna e gjorë drithërohej kur e shihte, mbushej me mall kur e përqafonte, zbuste dhimbjen kur e dëgjonte. Jona ishte po ajo natyrë e sigurt dhe e drejtpërdrejtë si e të birit. Diku malli trishtohej, ndërsa vështrimet e të djave diku kërkonin të zbulonin... “Çfarë do të thoshte babi, tani, po të ishte me nënën e tij të dashur?”, mendonte ajo dhe ngashërehej.

Si do të ndihej djali, po të shihte të bijën që ka hedhur shtat dhe është zbukuruar si hënëz? “Jo, mama,” do t’i thoshte, “ime bijë nuk është vetëm hënëz, është edhe dritë!”, drithërohej nëna e gjorë duke menduar për të dy!

Jona ecte ngadalë, i tregonte gjyshes së saj për të rejat në jetën e tyre, që nga hera e fundit kur ishin takuar. Ajo vinte shumë rrallë në Tiranë, kështu që mbesa donte ta kënaqte dhe enkas ecte pa u ngutur që të mos e lodhte. Por as nënë Hajre nuk ankohej, edhe pse këmbët i rëndonin, rruga që përshkonte me mbesën nuk po e lodhte.

Kur arritën në shtëpi, Linda kishte dalë në dritare, ishte shqetësuar që po vonoheshin, por sapo i pa të dyja krah për krah u qetësua dhe fytyra iu çel nga buzëqeshja.

- E solla nënën, e bëmë një pjesë rruge me këmbë, si shëtitje, prandaj u vonuam pak, - i tha e bija sa hynë brenda,
- mirë bëmë, apo jo?

- Shumë mirë e keni bërë, zemra ime, - iu përgjigj Linda duke e përqafuar nënë Hajren me dashuri. Ajo ndihej gjithmonë e malluar për të. Ishte nisur nga Memaliaj në Tiranë. I kishte hipur autobusit enkas për të uruar Lindën, për të përqafuar mbesën dhe për të njohur burrin e saj. Kishte një merak nëna flokëthinjur, diçka donte t'i thoshte Sokolit, prandaj e kishte marrë rrugën deri aty. Linda e mori nga krahu nënën dhe hynë brenda.

Jashtë moti ishte freskuar paksa, pasditet vinin më të lagështa, por të ftohtit ende nuk ndihej. Ato bisedonin me njëra-tjetrën sikur të kishin shumë kohë pa u parë. T'i shihje tek flisnin e bisedonin duke vështuar njëra-tjetrën në sy, mund ta kuptoje më mirë se çdoherë tjetër se mendimet silleshin e tirreshin mes tre brezave të familjes, ajo që i zhdukte ndryshimet e moshës ishte dashuria dhe respekti, i lindur dhe i kultivuar nga gjyshja deri te mbesa.

Kur u ulën për të ngrënë drekë, nëna Hajre qëndroi pranë mbesës pa e shfaqur për asnjë çast dobësinë ose të ndierit keq në një tryezë me Sokolin. Ajo fliste pak dhe në rastet kur duhet t'i fliste atij, i drejtohej me respekt, me emrin doktor. Me qetësinë dhe urtësinë e saj të bënte për vete. Para se të largohej, nxori nga çanta një pako të vogël, të futur në një letër të bardhë, që shkëlqente, mbi të cilën kishte një fjongo të vogël po të bardhë, nga ato që vendosen në paketimet e dhuratave; dhuratën ia dha doktorit:

- Pse jeni shpenzuar, - i tha ai, duke u habitur që gruaja e moshuar kishte menduar t'i sillte edhe dhuratë.

Ishte hera e parë që takoheshin dhe ajo, nuk mund t'i shpërfillte zakonet, nuk mund të vinte duarbosh. Kur e hapën pakon, panë një palë çorape burrash, një shami dhe

një sapun që lëshoi aromën e tij të mirë. Sokoli e falënderoi gruan e thinjur. Atij i kishte bërë përshtypje gjesti i saj, sa i thjeshtë, aq edhe i kujdesshëm.

- Nuk është asgjë, o bir, - ia ktheu ajo me zë të butë dhe pas një heshtjeje të shkurtër, vazhdoi, - ne të kemi dhënë dhuratën më të çmuar, vajzën tonë! Ndaj dhe erdha deri këtu për t'ju takuar. Të na e mbash mirë vajzën! - përfundoi ajo me zë të dridhur, pa shtuar asnjë fjalë më shumë. Linda e vështronte përmes mjegullës së lotëve, që i kishin mbushur sytë, gruan fisnike flokëthinjur, që kishte marrë udhën deri aty, për të përmbushur një porosi. Ajo, nëna e burrit të saj të shtrenjtë, zemra e së cilës ishte plagosur përgjithmonë! Kush mund ta besonte një gjë të tillë, mendonte në heshtjen e saj të trishtë Linda. Ajo e dinte se nënë Hajren e kishte sjellë amaneti. E kishte dëgjuar thirrjen e tij, kishte mbledhur fuqitë e mbetura të trupit të saj të mpakur dhe ishte nisur për të përmbushur amanetin e të birit: të kujdesej për vajzën, sepse Linda për të ishte si vajza e saj. Para se të largohej, u përqaftua me mbesën dhe Lindën duke ndarë me to dashurinë dhe dhimbjen e mbartur në vite. Pas saj mbeti aroma e sapunit të zgjedhur dhe e karafililit.

Po afronte nata e Vitit të Ri.

Jonën e kishte ftuar tezja, por edhe asaj ia kishte qejfi ta kalonte natën e Vitit të Ri me ata, pasi do të ishte me kushërinjtë e saj që ishin pothuajse në të njëjtën moshë. Ata i ishin lutur tezes që ta linte Jonën, më në fund Linda u bind se edhe për Jonën do të ishte më mirë ta kalonte natën e fundit të vitit me të afërmit e saj, prandaj nuk kundërshtoi.

Gjithsesi, do të kthehej më datë 1 janar dhe do të mblidheshin të gjithë nga shtëpia e tyre. Ashtu kishin bërë çdo vit, e festonin së bashku ose me Katjan dhe djemtë. Të festuarit bashkë ishte kthyer prej vitesh në traditë. Ata shijonin çdo çast të bukur që sillnin festat, sepse ajo që kishte më shumë rëndësi për ta, ishte të ndiheshin pranë njëri-tjetrit. Nata e ndërrimit të viteve ishte më e veçanta për Lindën, jo vetëm se festohej si e tillë, por edhe se atë natë Sokoli, çuditërisht, nuk pinte!

Prandaj, ajo e quante nata e bekuar, ose nata e familjes. E merrte me të mirë ditën që në mëngjes, për të arritur më pas te mbrëmja, e përkëdhelte duke e shijuar frymën e bukur festive që sjell atmosfera e festave, por edhe për një arsye tjetër, sepse ajo nuk do të cenohej dhe si rrjedhim nuk do t'i hakërohej asaj në pjesën tjetër të kohës së vet. Prandaj e këqyrte edhe njëherë bredhin, i prekte me delikatesë zbukurimet, që kishte vendosur bashkë me të bijën, edhe pse ajo nuk do të ishte e pranishme aty, dora e saj ishte në çdo degë të bredhit që qëndronte bukur në qoshe të dhomës së ndenjjes.

Më pas afrohej tek oxhaku, me zjarrin bubulak, ku drutë kërcisnin me atë kërcitjen e tyre karakteristike, ndërsa zjarri ngrohte mjedisin përqark. Ulej pranë oxhakat për të pushuar gjatë kohës që përgatiste darkën. I pëlqente të vështronte flakën që flakëronte me ngjyra të bukura duke anuar më shumë nga nuancat e së verdhës, portokallisë dhe së kuqes. Nuk e kuptonte si arratiseshin mendimet duke e çuar imagjinatën e saj në një botë magjike, tamam si në përralla.

Kur përmendej, ndihej më mirë dhe vazhdonte punët e pambaruara. Dita i linte dalëngadalë vendin muzgut, i cili